

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Dorothea Tkadlečková

**Příčiny změn výsledků tureckých
parlamentních voleb v listopadu 2015**

Bakalářská práce

Praha 2016

Autor práce: **Dorothea Tkadlečková**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Emil Aslan Souleimanov, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2016

Bibliografický záznam

TKADLEČKOVÁ, Dorothea. *Příčiny změn výsledků tureckých parlamentních voleb v listopadu 2015*. Praha, 2016. 33 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Emil Aslan Souleimanov, Ph.D.

Abstrakt

Tato práce se zabývá příčinami změn výsledků tureckých parlamentních voleb v listopadu 2015. Jsou srovnávány volební výsledky červnových a listopadových parlamentních voleb a na základě toho je vyhodnocen posun hlasů od MHP a HDP ve prospěch AKP. Analýzou mezivolebních událostí a strategických kroků AKP je posléze vyhodnocen vliv těchto faktorů na výsledek podzimních voleb. V návaznosti na to práce dochází k závěru, že změna výsledků parlamentních voleb v listopadu souvisela s událostmi volebního mezidobí, konkrétně změnou bezpečnostní situace a dále neschopností stran na dohodě ohledně sestavení vládní koalice, změna výsledků však také souvisela se strategickými kroky ze strany AKP, a to výměnou osob na stranických kandidátních listinách.

Abstract

This bachelor thesis concerns the causes of the change in the outcome of the Turkish parliamentary election in November 2015. First, the outcomes of the June and November parliamentary elections are compared, and on these grounds the shift of the MHP and HDP voters towards AKP is evaluated. The results of the autumn election are then appraised through analysis of the inter-election period's events and the strategic steps taken by AKP. The thesis comes to the conclusion that the change in the November parliamentary election was connected to the events in the inter-election period, particularly the transformation of the internal security situation in Turkey and the parties' inability to agree upon the building of a governmental coalition. The shift in the November parliamentary election was also related to the strategic steps made by AKP to change the candidates on the parties' electoral lists.

Klíčová slova

Turecko, AKP, CHP, MHP, HDP, parlamentní volby, bezpečnostní situace, koalice, kandidátní listiny

Keywords

Turkey, AKP, CHP, MHP, HDP, Parliamentary Elections, Security Situation, Coalitions, AKP's Electoral Lists

Rozsah práce: 66 940 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 9. 5. 2016

Dorothea Tkadlečková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu docentovi Emilu A. Souleimanovi za jeho vedení a rady při zpracování práce. Rovněž děkuji vedoucímu bakalářského semináře, panu doktorovi Markovi Pečenkovi, za jeho připomínky k jednotlivým částem práce.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno: Dorothea Tkadlečková
E-mail: dorothea.tkadleckova@gmail.com
Studijní obor: Mezinárodní teritoriální studia
Semestr a školní rok zahájení práce: LS 2015
Semestr a školní rok ukončení práce: LS 2016
Vedoucí bakalářského semináře: PhDr. Marek Pečenka
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Emil Souleimanov, Ph.D.
Název práce: Příčiny změn výsledků tureckých parlamentních voleb v listopadu 2015
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek): V práci si kladu za cíl zanalyzovat příčiny změn výsledků tureckých parlamentních voleb v listopadu 2015. Konkrétněji se budu zabývat důvody, jež stály v pozadí posílení voličské základny AKP na úkor MHP a HDP. Budu se snažit zodpovědět otázku, nakolik ovlivnily mezivolební události výsledek listopadových voleb a do jaké míry tyto události souvisely se změnou osob v kandidátních listinách AKP. Dále se zabývám otázkou, zda mohla právě tato změna kandidátních listin ovlivnit rozdílné výsledky podzimních voleb. Účelem práce bude nastínit nejvýznamnější faktory, jež mohly ovlivnit posun hlasů od stran HDP a MHP ve prospěch AKP.
Téma tureckých parlamentních voleb 2015 jsem si vybrala z důvodu jeho aktuálnosti, zejména také proto, že výsledek těchto voleb bude mít výrazný vliv na formování turecké vnitrostátní politiky. Při uvážení turecké pozice jako klíčového spojence států Severoatlantické aliance a Evropské unie považuji toto za podstatné, protože právě důsledky vnitřní politiky mohou přímo ovlivnit vnější vztahy Turecka. Další roli při výběru tématu sehrálo to, že tato problematika prozatím nebyla v českém prostředí podrobněji zpracována.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek): V souvislosti s aktuálním vnitrostátním vývojem Turecka jsem se rozhodla upustit od původního tématu (Idea pan-islamismu a její spojitost se změnou tureckého přístupu v zahraniční politice po roce 2009) a namísto něj se zaměřit na listopadové turecké parlamentní volby 2015 se snahou o analyzování příčin změn v těchto volbách. Původní téma se tedy věnovalo zahraniční politice po roce 2009 s tím, že oproti tématu aktuálnímu nebylo časově nijak ohraničeno. Teritoriálně se práce zaměřuje na území Turecka, případně bude okrajově zasahovat do zemí s tureckými menšinami, které měly také vliv na volební výsledky.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu): Úvod (uvedení do problematiky, metodologie) 1. Turecká politická scéna (deskripce tureckého politického systému) 1.1. Klíčové politické strany (AKP, CHP, MHP, HDP) 2. Komparace volebních výsledků tureckých parlamentních voleb roku 2015 3. Příčiny změn výsledků tureckých parlamentních voleb v listopadu 2015 3.1. Konkretizace volebních okrsků, kde došlo k posunu poměru hlasů ve prospěch AKP

- 3.2. Události mezivolebního období
3.3. Analýza změn kandidátních listin
Závěr

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

Ze sekundární literatury bude v první kapitole důležitým zdrojem monografie *Das politische System in der Türkei* od uznávaného odborníka na turecké politické strany a turecký politický systém Yunuse Yoldaše. Pro část, jež se věnuje představení čtyř aktuálně nejvýznamnějších politických stran, poslouží jak prameny (politické programy stran či stranické stanovy), tak i literatura, např. analýza Hakana Mehmeta Kiriše: *The CHP: From the Single Party to the Permanent Main Opposition Party* či *Ideological Construction of the Politics of Nationalism in Turkey: The Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), 1965–1980* od Aliho Erkena. V části věnované AKP pak bude čerpáno z analýzy Yüksela Taşkina; *AKP's Move to "Conquer" the Center-Right: Its Prospects and Possible Impacts on the Democratization Process*. Klíčovým zdrojem pro empirickou část práce jsou prameny. Budu čerpat zejména ze záznamů z Tureckého statistického institutu (Türkiye İstatistik Kurkumu) a dále jako zdroje informací poslouží kandidátní listiny AKP z období před červnovými a listopadovými volbami. Klíčovou bude také práce s články z médií, např. *Hurriyet Daily News* a *The Guardian*, přičemž u každého článku bude zkoumáno, kdo je jeho autorem, na koho/co se autor odkazuje, neutrálnost a jiné klíčové znaky, které určují věrohodnost média. V neposlední řadě bude čerpáno z analýz nevládních organizací zabývajících se vztahy mezi PKK a tureckou vládou, jako např. *International Crisis Group*.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

OBSAH

Úvod.....	1
1. Volební systém.....	3
1.1. Klíčové politické strany	4
1.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi.....	4
1.1.2. Milliyetçi Hareket Partisi	6
1.1.3. Adalet ve Kalkınma Partisi	8
1.1.4. Halkların Demokratik Partisi	10
2. Komparace volebních výsledků tureckých parlamentních voleb roku 2015.....	12
3. Příčiny změn výsledků tureckých parlamentních voleb v listopadu 2015	13
3.1. Konkretizace volebních okrsků, kde došlo k posunu poměru hlasů ve prospěch AKP	13
3.2. Události mezivolebního období	16
3.2.1. Změna bezpečnostní situace.....	16
3.2.2. Ustavení koalice	18
3.3. Analýza změn kandidátních listin	20
Závěr.....	26
Summary	29
Seznam pramenů a odborné literatury	29
Prameny.....	29
Knižní tituly a odborné články	30
Elektronické zdroje	31

Úvod

Tato práce analyzuje možné důvody rozdílných výsledků tureckých parlamentních voleb v listopadu 2015 oproti volbám v červnu 2015. Přesněji se bude zabývat přesunutím hlasů ze stran MHP a HDP ve prospěch AKP. V rámci výzkumného problému bude autorka nejprve srovnávat, k jakým změnám došlo ve výsledcích listopadových parlamentních voleb, následně budou rozebrány události mezivolebního období, a poté se autorka pokusí na základě analýzy změn kandidátních listin ve volbách v listopadu popsat strategii AKP. Autorka si klade otázku, nakolik ovlivnily mezivolební události výsledek listopadových voleb a do jaké míry tyto události souvisely se změnou osob v kandidátních listinách AKP. Dále se zabývá otázkou, zda mohla právě tato změna kandidátních listin ovlivnit rozdílné výsledky podzimních voleb. Účelem práce je pak nastínit nejvýznamější faktory posunu hlasů od stran HDP a MHP ve prospěch AKP.

V rámci kvalitativního výzkumu užije autorka koncepce případové studie, přičemž bude užito různých technik sběru informací. V části teoretické bude čerpáno z pramenů, např. politických programů stran, dále z literatury, např. z analýz odborníků na daná témata, stejně jako z médií. V části empirické pak bude čerpáno zejména z pramenů – statistik, dotazníků a vládních dokumentů.

První kapitola bude sloužit jako teoretický úvod k tématu, bude popsáno fungování tureckého politického systému a následně budou představeny čtyři klíčové politické strany. Autorka se bude snažit touto kapitolou přiblížit čtenáři aktuální tureckou politickou scénu, což považuje za nezbytné pro pochopení souvislostí analýzy v poslední kapitole.

V kapitole druhé seznámí autorka čtenáře s výsledky červnových a listopadových parlamentních voleb v Turecku v roce 2015, přičemž bude uvažovat faktory jako celkovou účast na volbách, ale i počet platných hlasů z tohoto počtu. Nejprve bude komparovat celkové výsledky těchto voleb a následně se zabývat konkrétními provinciemi a posuny procent hlasů v těchto provinciích ve prospěch AKP. Autorka by zde chtěla podotknout, že navzdory upozorněním, která obdržela v rámci konzultací práce s kolegy, nebylo dle dostupných zdrojů shledáno, že by během voleb docházelo k volebním podvodům.

Ve třetí kapitole se bude autorka zabývat událostmi mezivolebního období, konkrétně vnitropolitickou debatou o možnosti ustavení vlády a poté událostmi, jež jednoznačně změnily bezpečnostní situaci v Turecku. Následně se bude zabývat otázkou, zda tyto události mohly ovlivnit volební preference voličů. Na základě výsledků druhé kapitoly

bude autorka analyzovat změny, jež byly před volbami v listopadu 2015 provedeny v kandidátních listinách AKP.

U deskripce tureckého politického systému poslouží jako základní literatura monografie *Das politische System in der Türkei* od Yunuse Yoldaše, jenž absolvoval studium politologie na Vídeňské univerzitě a od roku 2003 působí jako asistující profesor v Çanakkale na Onsekiz Mart Üniversitesini. Práce se zabývá ústavně právním vývojem Turecka, nestranně popisuje vznik a přeměny tureckého politického systému od roku 1923 až do roku 2007, včetně výsledků parlamentních voleb v roce 2007. Jedná se spíše o deskriptivní monografii.

Pro část, jež se věnuje představení čtyř aktuálně nejvýznamnějších politických stran, posloužily jak prameny (politické programy stran či stranické stanovky), tak i literatura.

V části věnované CHP bylo čerpáno ze stranického programu a z analýzy *The CHP: From the Single Party to the Permanent Main Opposition Party* Hakana Mehmeta Kiriše. Tento článek analyzuje nejdůležitější zvraty ve vývoji strany od jejího založení až do roku 2011. Kiriş působí jako vyučující na Univerzitě Suleymana Demirela v Ispartě a zabývá se dlouhodobě historií vnitropolitického vývoje Turecka.

Poté autorka představuje MHP, opírá se o její stranický program a dále čerpá z analýzy Aliho Erkena zpracovávající zejména přeměny stranické ideologie, *Ideological Construction of the Politics of Nationalism in Turkey: The Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), 1965–1980*. Ta byla vydaná v časopise *Nationalism & Ethnic Politics*. Erken působí jako přednášející na Marmarské univerzitě, Institutu blízkovýchodních studií.

Pro seznámení se s další významnou politickou stranou, AKP, byla zvolena analýza *AKP's Move to "Conquer" the Center-Right: Its Prospects and Possible Impacts on the Democratization Process* od Yüksela Taşkina, jenž v současnosti působí na Institutu politologie a mezinárodních studií Marmarské univerzity a je řazen k odborníkům na téma tureckého vnitropolitického vývoje. Dále autorka čerpala z knížky Erika Siegla *Islám versus modernizace? Náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku. Pohled Turguta Özala*, kde se autor zabývá vztahem mezi modernizací, islámem a sekularismem. Autorka využila zejména kapitoly *Sekularismus a islám po roce 2002*.

U části práce věnující se straně HDP jsou čerpána data zejména ze stranických dokumentů, ale také z článků z internetových deníků, a to zejména z Hurriyet Daily News, Daily Sabah a The Guardian, přičemž u každého článku je zkoumáno, kdo je jeho autorem, na koho/co se autor odkazuje, neutrálnost a jiné klíčové znaky, které určují věrohodnost média.

Informace jsou také čerpány z německé Spolkové centrály pro politické vzdělávání (Bundeszentrale für politische Bildung).

Klíčovým zdrojem pro empirickou část práce jsou prameny. Autorka čerpá data zejména z Tureckého statistického institutu (Türkiye İstatistik Kurkumu) a dále jí jako zdroje informací poslouží kandidátní listiny AKP z období před červnovými a listopadovými volbami. V části rozebírající vnitropolitický vývoj je využíváno médií, převážně informací z Hurriyet Daily News, dále také analýz nevládní nezávislé neziskové mezinárodní organizace Crisis Group, např. *The Human Cost of the PKK Conflict in Turkey: The Case of Sur*. Autorka také pracuje s analýzou *Election Storm in Turkey: What do the Results of June and November 2015 Elections Tell Us?* od Aliho Çarkoğluho a Kerema Yıldırma, jež se také zabývá tématem tureckých parlamentních voleb. Závěry této analýzy autorka užívá pro potvrzení svých hypotéz, některými svými závěry však analýzu také doplňuje.

1. Volební systém

Stát Turecko vznikl 29. 10. 1923 jako parlamentní republika. O vzniku vícestranické politické scény je však možno hovořit až s rokem 1946, kdy byla umožněna politická existence i jiným stranám než do té doby vládnoucí CHP. Od této doby bylo k roku 2003 založeno 218 politických stran, z nichž většina zanikla, ale některé pokračují v politické činnosti dodnes. Čtyři aktuálně nejvýznamnější strany budou představeny v následující kapitole. Poměrný volební systém, na jehož základě se parlamentní volby konají, je aplikován od roku 1960, do dnešních dní byl však ještě několikrát modifikován, protože se stále hledala nejlepší možnost dosažení stabilní vlády. Nynější podoba volebního systému má kořeny ve vojenském převratu v roce 1980. Právě za účelem dosažení větší stability byla v roce 1983 uzákoněna 10% uzavírací klauzule.

Turecko je rozděleno do 81 provincií s tím, že tři provincie zahrnují více volebních okrsků. Jedná se o Istanbul, rozdělený na tři okrsky, dále o Ankaru se dvěma okrsky a Izmir, taktéž se dvěma okrsky.

Dle volebního zákona probíhají parlamentní volby na základě všeobecného, rovného, přímého a tajného volebního práva; aktivní volební právo má každý turecký občan starší 18 let s výjimkou vojáků, žáků vojenských škol, osob, které byly v minulosti trestně stíhány a osob, které byly vyloučeny z veřejného života např. kvůli účasti na aktivitách některých radikálně ideologicky laděných hnutí.

Volit je možné nejen v Turecku, ale i na tureckých hraničních přechodech a od 22. března 2008 se voleb mohou účastnit také turečtí občané, kteří žijí mimo turecké území. Nemají pouze možnost volit nezávislé kandidáty

Pasivní volební právo má turecký občan, pokud splňuje následující podmínky: musí být alespoň 25 let starý, disponovat základním vzděláním a jako muž mít absolvovanou povinnou vojenskou službu. Účast na volbách v Turecku je povinná. Dle volebního zákona by se volby měly konat každých pět let druhou říjnovou nedělí.

Národní shromáždění v Turecku sestává z 550 poslanců. Shromáždění slouží jako zákonodárny orgán, schvaluje rozpočet a mezinárodní smlouvy, zároveň také vyhláší války, či výjimečný stav v zemi. Činnost shromáždění monitoruje a kontroluje zejména Ústavní soud.

Aby se politická strana dostala do parlamentu, musí překonat 10% uzavírací klauzuli na národní úrovni, pro distribuci mandátů je využíváno d'Hondtovy metody.¹ To znamená, že pokud strana vyhraje jen v některých městech, ale nesplní 10% hranici na celonárodní úrovni, budou její hlasy rozděleny ostatním stranám. V praxi to pak funguje tak, že strana, která se počtem hlasů umístila v nějaké provincii na třetím místě, ale vyhrála na úrovni celonárodní, má přesto více mandátů, než strana, která v dané provincii zvítězila, ale nedosáhla 10% cenzu na celonárodní rovině. Tento systém má za cíl podpořit zejména větší politické strany. Z 550 parlamentních mandátů je vždy jeden přidělen jedné z 81 tureckých provincií, zbylé mandáty se poté rozdělují dle počtu obyvatel v provinciích.²

1.1. Klíčové politické strany

1.1.1. Cumhuriyet Halk Partisi

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP, Republikánská lidová strana) byla založena Mustafou Kemalem Atatürkem v roce 1923 a je tak nejstarší politickou stranou v Turecku. CHP je nositelkou tradičních kemalistických hodnot, čl. 2 stranických stanov odkazuje k principům, na kterých byla republika Turecko vybudována, k republikanismu, nacionalismu, populismu, etatismu, sekularismu a reformismu.³ V programu CHP zabírají klíčové místo otázky lidských

¹ K d'Hondtově metodě více viz: Joaquín Pérez, Omar De la Cruz, „Implementation of Jefferson-d'Hondt rule in the formation of a parliamentary committee“, *Social Choice & Welfare* 42, č. 1 (2014): 17-30, <https://www.ebscohost.com> (staženo 23. 4. 2016).

² Informace k této kapitole čerpány z monografie: Yunus Yoldas, *Das politische System der Türkei* (Frankfurt am Main: Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2008), 129 – 138.

³ „Cumhuriyet Halk Partisi – Tüzük“, Stanovy CHP, <http://www.chp.org.tr/Assets/dosya/tuzuk2016-29012016.pdf>, (staženo 6. 2. 2016), 7.

práv, demokratické hodnoty, dále zmiňuje nutnost nezávislosti justice a péče o Turecko jako právní stát. CHP se v programu také zavazuje prosadit demokratické a sociální reformy a zasadit se o hospodářský rozvoj země.⁴

V roce 1938 se po smrti Atatürka stal stranickým předsedou İsmet İnönü. CHP byla jedinou stranou turecké politické scény až do roku 1946, kdy došlo k transformaci doposud jednostranického politického systému. Mezi roky 1950 a 1960 stála CHP v opozici proti Demokrat Parti (DP, Demokratická strana). Po vojenském puči v roce 1960 tvořila CHP spolu s Adalet Partisi (AP, Strana spravedlnosti) klíčovou stranu turecké politické scény. Od poloviny 60. let nastolil İnönü novou sociálně demokratickou ideovou základnu strany, jež se rozvíjela i v 70. letech pod vedením tehdejšího předsedy Bülenta Ecevita. To způsobilo, že část poslanců ze strany vystoupila. Po roce 1980 byla CHP stejně jako ostatní politické strany zakázána. Její členové vstoupili do nově založených stran Halkçı Parti (HP, Populistická strana) a Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP, Strana sociální demokracie) a tyto strany se posléze sjednotily v roce 1985 v Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP, Sociálně demokratická populistická strana).

Samotná CHP byla obnovena až v roce 1992 a SHP se k ní připojila v roce 1995, ve stejném roce byla CHP naposledy součástí koaliční vlády. Po znovuzaložení strany převzal její vedení Deniz Baykal, za jehož působení se strana posunula k politické pravici. V 90. letech v souvislosti s konfliktem s Kurdy zastával Baykal jasné stanovisko o nutnosti obrany země a podporoval činnost armády. Baykal také nesouhlasil s politikou sbližování se s Evropskou unií.

V období 1999 - 2002 nebyla strana zastoupena v parlamentu, od roku 2002 tvoří CHP opozici vládnoucí AKP. V roce 2010 se stal předsedou strany Kemal Kılıçdaroğlu a strana se opět přiblížila k sociálně demokratickému proudu.

Voličskou základnu má CHP zejména na západě Turecka, v západní Anatólii a Thrákii. Je tvořena převážně městským a vzdělaným obyvatelstvem, které se ztotožňuje s principem laicismu, strana má také podporu ze strany Alevitů.⁵

⁴ „Cumhuriyet Halk Partisi Programı“, Program CHP, <http://www.chp.org.tr/Assets/dosya/chp-program-2015-01-12.pdf>, (staženo 15. 2. 2016), 18.

⁵ Jako zdroj k historickému vývoji CHP bylo čerpáno z analýzy: Hakan Mehmet Kiriş, „The CHP: From the Single Party to the Permanent Main Opposition Party“, *Turkish Studies* 12, č. 3 (2012): 397-413, <https://www.ebscohost.com> (staženo 6. 2. 2015).

1.1.2. Milliyetçi Hareket Partisi

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP, Strana národního hnutí) za své základní poslání považuje obranu teritoriální integrity Turecka a péči o národní identitu národa.⁶ Oficiálními hodnotami proklamovanými MHP jsou nacionalismus, národní jednota, demokracie, laicismus, sociální spravedlnost a dodržování lidských práv.⁷ Vize strany je vytvořit ze země supervelmoc a vůdčího představitele regionu v rámci nového pojetí „turecky orientované civilizace“.⁸

Předchůdkyní dnešní MHP byla Millet Partisi (MP, Národní strana), založena v roce 1948 jako pravice odnož Demokrat Parti (DP, Demokratická strana).⁹ V roce 1954 byla však tehdejší předsedou vlády Adnanem Menderesem rozpuštěna pro porušování principů laicismu. Alparslan Türkeş byl jedním z 38 důstojníků Výboru národní jednoty, jež Menderese v roce 1960 svrhli. V samotném Výboru došlo k rozkolu a Türkeş byl poslán do exilu. Na počátku 60. let se Türkeş vrátil do země a ihned se zapojil do činnosti strany, na prvním stranickém kongresu byl v roce 1965 zvolen jejím předsedou. Vstup Türkeše do strany je považováno jako významný milník pro vývoj strany a její ideologii.

Türkeş byl otcem společenství Ülkü Ocakları (Idealisté) – militantních spolků napojených na MHP, které jsou však známy spíše pod pojmem Bozkurtlar (Šedí vlci). Od roku 1968 zřizovala strana výcvikové tábory pro tyto spolky a v 70. letech dospěly jejich aktivity svého vrcholu; docházelo k napadání příslušníků rozdílných náboženských a etnických menšin a taktéž ke střetům s levicovými aktivisty. V těchto letech se MHP zúčastnila vlády Národní Fronty, avšak neklidná společensko-politická situace vyústila ve vojenský puč a veškeré politické strany byly zakázány.¹⁰ V lidovém hlasování v roce 1987

⁶ Kořeny myšlenkového jádra Milliyetçi Hareket Partisi MHP sahají na konec 19. století, kdy se proti sultánovu konceptu multietnické říše zastřešené společným náboženstvím vyvinulo hnutí s myšlenkou sjednocení všech turkických národů mimo území bývalé Osmanské říše. Idea tzv. panturkismu se rozšiřovala zejména po roce 1904 po zveřejnění článku „Üç Terz-i Siyaset“ (Tři cesty politiky) od Yusufa Akçury.

⁷ „Milliyetçi Hareket Partisi – Parti Programı“, Politický program MHP, http://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_programi_2009_opt.pdf (staženo 15. 2. 2016).

⁸ „Milliyetçi Hareket Partisi – Our Vision“, <https://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/2715/mhp/index.html> (staženo 15. 2. 2016).

⁹ Jako nástupkyně Millet Partisi byla založena Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP, Republikánská nacionalistická strana) a v roce 1958 po fúzi s Türkiye Köylü Partisi (TKP, Turecká rolnická strana) byla přejmenována na Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP, Republikánská rolnická strana národa). O nynějším názvu MHP bylo rozhodnuto teprve v rámci stranického kongresu v roce 1969.

¹⁰ Militantní jádro včetně Türkeše bylo pozatýkáno, umírněná část založila stranu Anavatan Partisi (ANAP, Strana mateřské země). Nástupčí MHP se stala v roce 1983 Muhafazakar Parti (MP, Konzervativní strana), na kongresu strany v roce 1985 byla přejmenována na Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP, Nacionalistická dělnická strana).

se 50,16 % hlasujících vyslovilo pro zrušení zákazu strany a s legalizováním strany se propuštěný Türkeş stal opět předsedou strany.¹¹

Po bouřlivých 70. letech změnila strana kurz svého tehdejšího extrémistického působení a přiblížila se tak politickému centru. To straně zajistilo vzestup z 2,9 % hlasů v roce 1987 na téměř 10 % hlasů v roce 1995.

V 90. letech v souvislosti s intenzifikací bojů Strany kurdských pracujících (PKK, Partiya Karkerên Kurdistanê) byli za ústředního nepřítele strany považováni Kurdové.¹² MHP na Kurdy nahlíží jako na národ, jež má turkické kořeny, ale odcizil se jim, tudíž chce Kurdy akceptovat jen v případě, že se vrátí ke svým turkickým kořenům. To by pro Kurdy v praxi znamenalo vzdát se svého jazyka a kultury. Společně s Kurdy tvoří Židé, Arménci, Řekové a další „nepřátelé vlasti“ hlavní postavy konspiračních teorií, které jsou mezi příznivci MHP doposud oblíbené.

V dubnu 1997 Alparslan Türkeş zemřel a po vnitrostranickém boji o křeslo předsedy zvítězil nad Türkešovým synem Yıldırımem Türkešem generální tajemník strany Devlet Bahçeli.¹³ Bahçeli sice porozuměl nutnosti zbavit MHP přívržků radikální šovinistické násilnické strany, avšak k jasnému vyrovnání se s otázkami rasistické minulosti strany nedošlo, viz v pozn. Bahçeliho reakce na incident, který se odehrál v rámci proujgurských protestů Šedých vlků.¹⁴ Příznivci MHP se i dnes otevřeně hlásí k panturkismu, svůj postoj dávají najevo např. účastmi na demonstracích na výročí bitev mezi turkickými národy a jejich nepřáteli, či připomenutím násilných akcí spáchaných na turkickém obyvatelstvu.¹⁵

V roce 1998 zformovala MHP společně s ANAP a DSP koaliční vládu Bülenta Ecevita. Její úspěch byl pravděpodobně reakcí na kurdský separatismus. Předvolební boj

¹¹ Jako zdroj k historickému vývoji strany bylo čerpáno z analýzy: Ali Erken, „Ideological Construction of the Politics of Nationalism in Turkey: The Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), 1965–1980“, *Nationalism & Ethnic Politics* 20, č. 2 (2014): 200–220, <http://www.tandfonline.com> (staženo 15. 2. 2016).

¹² PKK byla oficiálně založena v roce 1978. EU, NATO a většina států OSN ji považuje za teroristickou organizaci.

¹³ Yıldırım Tuğrul Türkeş z MHP vystoupil a založil Aydınlık Türkiye Partisi (Stranu osvíceného Turecka, ATP), ale od roku 2007 byl opět aktivním za MHP.

¹⁴ „Partei der Nationalistischen Bewegung (MHP)“ Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/internationales/europa/tuerkei/188975/mhp> (staženo 15. 2. 2016), Özgür Korkmaz, „How can nationalists tell between Korea and Chinese people?“ <http://www.hurriyetdailynews.com/how-can-nationalists-tell-between-korean-and-chinese-people.aspx?pageID=449&nID=85166&NewsCatID=497> (staženo 15. 2. 2016).

¹⁵ Každoročně se tak např. schází při výročí dodnes nevyjasněného masakru obyvatel Chodžaly z 25. února 1992.

strany ve volbách 2002 byl laděn euroskepticky a straně nezajistil 10 % hlasů, tudíž neměla zastoupení v parlamentu. Od voleb 2007 doposud je strana v parlamentu opět zastoupena.¹⁶

1.1.3. Adalet ve Kalkınma Partisi

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP, Strana spravedlnosti a rozvoje) má své kořeny v islamistické Refah Partisi (RP, Strana prosperity), ta zvítězila v parlamentních volbách v roce 1994. Požadavky RP, jako např. uzákonění volného nošení šátku na školách a ve veřejných institucích, znamenaly přímé ohrožení sekulární podstaty země a z tohoto důvodu byla Národní bezpečnostní radou 28. 2. 1998 zakázána.

AKP vznikla poté v roce 2001 z reformního křídla zaniklé RP. Na založení se podíleli členové liberálně-konzervativní Anavatan Partisi (ANAP, Strana vlasti), Demokratické strany (DP, Demokrat Parti), ale také politici z nacionalistických kruhů.¹⁷ V roce 2002 zvítězila AKP pod vedením Recepta Tayyipa Erdoğanova své první parlamentní volby.

V prvních dvou volebních obdobích je možno hodnotit pozici politiky AKP vůči islámu spíše jako zdrženlivou.¹⁸ Hodnotami, které strana hlásala před svým prvním volebním úspěchem byly demokracie, dodržování lidských práv a nutnost rozvíjení právního státu. AKP na jednu stranu sice respektovala principy sekularismu, zároveň však islám a jeho projevy považovala za nedělitelnou součást turecké identity a tímto přístupem si zajistila dostatečný počet voličů z více názorových spekter. Ekonomický růst Turecka společně s reformami v oblasti sociálních práv a demokratizace poté přesvědčil voličstvo o kompatibilitě islámu, demokracie a hospodářského liberalismu a v důsledku toho strana „masově oslovuje i voliče bez silné náboženské orientace“.¹⁹

Zastoupení AKP je možné pozorovat zejména v nové společenské vrstvě, která vznikla v období ekonomického liberalismu Turguta Özala. Příslušníky této vrstvy formoval jejich periferní původ i muslimská víra a program AKP reflektoval jak jejich hodnoty

¹⁶ „Partei der Nationalistischen Bewegung (MHP)“ Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/internationales/europa/tuerkei/188975/mhp> (staženo 15. 2. 2016).

¹⁷ „Partei für Gerechtigkeit und Entwicklung (AKP)“ Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/internationales/europa/tuerkei/188250/akp> (staženo 20. 2. 2016).

¹⁸ Erik Siegl, „Sekularismus a islám po roce 2002“, in *Islám versus modernizace? Náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku. Pohled Turguta Özala.* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013), 61.

¹⁹ *Ibid.*, 61.

společenské, tak i ekonomické.²⁰ Voličské podpory se AKP dostalo také v regionech s majoritou kurdského obyvatelstva, za což vděčí zejména vyhrocení dvou nacionalistických extrémů; proti nacionalismu republikánských elit, jež v Kurdech spatřovaly primárního nepřítele Turecka, stál vyhrocený nacionalismus PKK a propast se od 80. let neustále prohlubovala. AKP pro Kurdy v tuto chvíli znamenala alternativu s historicky společným jmenovatelem – islámem.²¹ Díky demokratizačním reformám bylo Kurdům od nástupu AKP zlepšeno postavení ve společnosti. V roce 2009 bylo např. v rámci rozšíření možností užívání kurdštiny spuštěno vysílání státního kanálu v kurdsém jazyce. Mírové rozhovory byly vedeny od roku 2002.²²

Po druhém volebním období je možné pozorovat znatelné prosazení proislámského směřování strany, náboženská výuka oficiálního sunnitského islámu se stala povinnou a vedle ní nastala nově možnost zvolit si volitelnou výuku koránu, arabštiny, či učení o životě Proroka. Stát také začal podporovat studium teologie a provoz a výstavbu mešit.²³

Islámský charakter AKP ilustroval již její krok v roce 2008, kdy strana prosadila změnu ústavy, jež měla umožnit nošení šátku v prostorách univerzit. Pro porušení sekulárních principů země byla však tato změna ústavy nakonec Ústavním soudem zrušena.²⁴

Posun ve směřování AKP je možné také sledovat na rovině lidskoprávní. V prvním období vlády byla ze strany AKP určitá snaha o demokratizaci společnosti i zlepšení stavu svobody projevu, např. Novela čl. 301 trestního zákoníku. Po roce 2009 však vzrostl počet perzekvovaných novinářů. Nejaktuálnější je soudní proces vedený s žurnalisty z vůči vládě kritického deníku *Cumhuriyet*.²⁵ Postup je AKP vyčítán také v souvislosti s kauzami Ergenekon (2003-2013) a Balyoz (2003-2015), kritici uvádějí, že se AKP jejich prostřednictvím pouze chtěla vyrovnat s odpůrci a zastrašit opozici.²⁶

Přestože od nástupu AKP k moci došlo ke zlepšení situace některých národnostních menšin, muslimské nesunnitské menšiny se svého uznání stále nedočkaly. Zákon o povinné

²⁰ Yüksel Taşkın, „AKP’s Move to “Conquer“ the Center Right: Its Prospects and Possible Impacts on the Democratization Process“, *Turkish Studies* 9, č. 1 (2008): 53-72, <https://www.ebscohost.com> (staženo 25. 5. 2015), 60.

²¹ *Ibid.*, 62.

²² Mírové rozhovory jsou v souvislosti s opětovným zažehnutím občanské války v červnu 2015 pozastaveny.

²³ Siegel, „Islám versus modernizace?“, 65.

²⁴ V praxi však mohou od roku 2010 zahalené studentky navštěvovat výuku, což povolila Vysokoškolská rada YÖK.

²⁵ Constanze Letsch, „Turkish journalists face secret trial for revealing arms deliveries to Syria“, *The Guardian*, <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/25/turkish-journalists-can- Dundar-erdem-gul-secret-trial-revealing-arms-deliveries-syria> (staženo 1. 4. 2016).

²⁶ Doğan News Agency, „236 acquitted in Balyoz coup“, *The Guardian*, <http://www.hurriyetdailynews.com/236-acquitted-in-balyoz-coup-case.aspx?PageID=238&NID=80408&NewsCatID=338> (staženo 1. 4. 2016).

výuce sunnitského islámu na státních školách umožňuje pouze židům a křesťanům nenavštěvat výuku, ostatní náboženské menšiny nerespektuje, výuku tak musí absolvovat např. alevité. Evropský soud pro lidská práva 16. 9. 2014 sice rozhodl, že toto nařízení odporuje čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, AKP jej však ignoruje.²⁷

V srpnu 2014 byl Erdoğan zvolen absolutní většinou prezidentem Turecka a novým předsedou strany se stal Ahmet Davutoğlu. Od listopadových voleb 2015 zůstává AKP vůdčí stranou země.

1.1.4. Halkların Demokratik Partisi

Halkların Demokratik Partisi (HDP, Demokratická strana lidu) je prokurdskou stranou, jejímž cílem je vybudovat demokratickou společnost, ve které budou mít občané zajištěný důstojný život bez represí a diskriminace.²⁸ Je známou zastánkyní práv menšin - nejen etnických, ale i náboženských a sexuálních. Ve svém programu však zmiňuje i jiné skupiny ohrožené sociálním vyloučením, např. handicapované osoby. Další prioritou strany je také zajistit sociální práva a jistoty svým občanům, konkrétně např. předcházet využívání dětské pracovní síly a zajistit sociální práva pracovníkům s nejistými zaměstnáními, či sezónním pracovníkům.²⁹

Strana také pokrývá tematiku problému postavení žen v Turecku, kde dle stranického spolupředsedy Selahattina Demirtaše není ženám povoleno vyjádřit svůj názor, ani se podílet na řízení země.³⁰ Ve svém proslovu v rámci kandidatury na prezidenta v roce 2014 jasně poukázal na to, čím HDP je a jakým směrem se chce v tomto tématu ubírat: „Zaujali jsme jasné stanovisko vůči veškerým formám diskriminace a útlaku žen a v tomto budeme pokračovat. Každá společnost je svobodná do té míry, do jaké jsou v ní svobodné ženy.“³¹

Na celonárodní úrovni zastřešuje HDP také stranu Demokratik Bölgeler Partisi (DBP, Demokratická strana regionů) a menší levicová uskupení.³² Přestože tato sociálně demokratická prokurdsky orientovaná strana ve své době sehrála významnou roli při

²⁷ „Euro Court Calls on Turkey to amend religious courses,“ The Guardian, <http://www.hurriyetdailynews.com/euro-court-calls-on-turkey-to-amend-religious-courses.aspx?PageID=238&NID=71791&NewsCatID=339> (staženo 1. 4. 2016).

²⁸ „Kuruluş Tüzüğü“, Stanovy HDP, čl. 1, <http://www.halklarindemokratikongresi.net/hdp/tuzuk/kurulus-tuzugu/492> (staženo 1. 4. 2016).

²⁹ Selahattin Demirtaş, „Call for a new life,“ HDP English WordPress, <https://hdpenglish.wordpress.com/call-for-a-new-life/> (staženo 1. 4. 2016).

³⁰ Selahattin Demirtaş, „Call for a new life,“ HDP English WordPress, <https://hdpenglish.wordpress.com/call-for-a-new-life/> (staženo 1. 4. 2016).

³¹ Selahattin Demirtaş, „Call for a new life,“ HDP English WordPress, <https://hdpenglish.wordpress.com/call-for-a-new-life/> (staženo 1. 4. 2016).

³² DBP byla do července 2014 známá jako Barış ve Demokrasi Partisi (BDP, Strana míru a demokracie).

mírových rozhovorech vlády a PKK, bylo na ni vždy nahlíženo jako na pátou kolonou PKK.³³ Strana neměla tak široký záběr jako HDP, zastupování zájmů kurdské menšiny tvořilo největší podíl stranické agendy. Po sloučení stran působí DBP pouze na místní úrovni.

HDP byla založena v roce 2012 levicovými prokurdsky orientovanými aktivisty. V říjnu 2013 přešla část poslanců z BDP do členského jádra HDP.³⁴ V dubnu 2014 následně stranu obohatil příchod dalších poslanců z BDP, při té příležitosti Demirtaş prohlásil: „Musíme být společným bojem a hlasem všech utlačovaných identit. Voličstvo BDP není profilováno pouze tím, že je příslušníkem kurdského etnika, ale zejména tím, že nastal čas utvořit silnou alternativu nacionalistickým stranám.“³⁵ Právě rozšíření zaměření strany určitým způsobem předznamenalo červnový volební úspěch 2015.

Fúzi stran předcházelo prohlášení Abdullaha Öcalana o tom, že HDP je významným milníkem v boji Kurdů za demokracii.³⁶ Následně ji deklaroval „legitimní následovnicí revolučního boje“, tudíž vhodnou stranou pro zastřešení BDP a ostatních drobných levicových uskupení.³⁷

Spolupředsedy strany byli zvoleni na stranickém kongresu v říjnu 2013 Ertuğrul Kürkçü a Sebahat Tuncel.³⁸ Kürkçüho postoje ilustrují některé hodnoty HDP, dle něj „humánnost nemůže přežít, pokud vládne kapitalismus“.³⁹ Skrze svou levicově aktivistickou minulost (je také jediným, kdo přežil události roku 1971 v Kızılder) je obdivovaným, ale také nenáviděným politikem. Nyní je Kürkçü čestným prezidentem strany.

Prvních voleb, kterých se HDP zúčastnila, byly volby komunální v květnu 2014. Ve východní části Turecka v těchto volbách však strana ještě vystupovala jako BDP.

³³ „Demokratische Partei der Völker/Partei für Frieden und Demokratie (BDP/HDP)“ Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/internationales/europa/tuerkei/188973/hdp-bdp> (staženo 1. 4. 2016).

³⁴ „BDP lawmakers John sister-party HDP,“ Hurriyet Daily News, <http://www.hurriyetdailynews.com/bdp-lawmakers-join-sister-party-hdp.aspx?pageID=238&nid=65671&NewsCatID=338> (staženo 1. 4. 2016).

³⁵ „BDP lawmakers John sister-party HDP,“ Hurriyet Daily News, <http://www.hurriyetdailynews.com/bdp-lawmakers-join-sister-party-hdp.aspx?pageID=238&nid=65671&NewsCatID=338> (staženo 1. 4. 2016).

³⁶ Hüseyin Hayatsever, „PKK leader Öcalan hands over legacy to umbrella party of leftist-Kurdish alliance,“ <http://www.hurriyetdailynews.com/pkk-leader-ocalan-hands-over-legacy-to-umbrella-party-of-leftist-kurdish-alliance.aspx?pageID=238&nid=56908&NewsCatID=338> (staženo 1. 4. 2016).

³⁷ Hüseyin Hayatsever, „PKK leader Öcalan hands over legacy to umbrella party of leftist-Kurdish alliance,“ <http://www.hurriyetdailynews.com/pkk-leader-ocalan-hands-over-legacy-to-umbrella-party-of-leftist-kurdish-alliance.aspx?pageID=238&nid=56908&NewsCatID=338> (staženo 1. 4. 2016).

³⁸ Oficiální předsedkyní byla však Tuncel, protože dle tureckých zákonů nemůže mít strana více než jednoho předsedu.

³⁹ Hüseyin Hayatsever, „PKK leader Öcalan hands over legacy to umbrella party of leftist-Kurdish alliance,“ <http://www.hurriyetdailynews.com/pkk-leader-ocalan-hands-over-legacy-to-umbrella-party-of-leftist-kurdish-alliance.aspx?pageID=238&nid=56908&NewsCatID=338> (staženo 1. 4. 2016).

V červnu 2014 byli v rámci stranického kongresu zvoleni Figen Yüksekdağ a Selahattin Demirtaş novými spolupředsedy. V červnových parlamentních volbách 2015 překročila HDP 10% volební klauzuli a stala se tak první prokurdskou stranou, která se dostala do parlamentu

2. Komparace volebních výsledků tureckých parlamentních voleb roku 2015

Tabulka 1

Politické strany	Volby 2011		Volby červen 2015		Volby listopad 2015	
	procenta/mandáty		procenta/mandáty		procenta/mandáty	
AKP	49,8	327	40,9	258	49,5	317
CHP	26	135	25	132	25,3	134
MHP	13	53	16,3	80	11,9	40
HDP	-	-	13,1	80	10,8	59

Zdroj: Turecký statistický úřad (Türkiye İstatistik Kurkumu), Výsledky parlamentních voleb 1983-2015, dostupné z excelového souboru „Milletvekili genel seçimi sonuçları, 1983-2015“, http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1061, (staženo 1. 4. 2016).

Tabulka 2

	Volby červen 2015	Volby listopad 2015
Registrovaní voliči	56 608 817	56 949 009
Skutečný počet voličů	47 507 467	48 537 695
Procentuální účast	83,9	85,2
Počet platných hlasů	46 163 243	47 840 231
Počet neplatných hlasů v procentních bodech	2,8	1,4

Zdroj: Turecký statistický úřad (Türkiye İstatistik Kurkumu), Výsledky parlamentních voleb 1983-2015, dostupné z excelového souboru „Milletvekili genel seçimi sonuçları, 1983-2015“, http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1061, (staženo 1. 4. 2016).

Turecké červnové parlamentní volby přinesly dvě změny oproti dosavadnímu trendu ve vývoji na turecké politické scéně. První změnou byl volební výsledek AKP, jež ztratila svou dosavadní většinovou pozici v parlamentu. Od svého prvního vítězství parlamentních

voleb v roce 2002 s 34,3 % měla AKP u turecké veřejnosti po následující období rostoucí podporu, svou pozici si upevnila s výhrou 46,6 % hlasů v roce 2007 a posléze v roce 2011 s výhrou 49,8 % hlasů. Červnový propad byl proto pro velkou část turecké veřejnosti překvapením. Druhým nečekaným výsledkem červnových voleb bylo umístění HDP, jež se jako první prokuruská strana dostala do parlamentu. U CHP a MHP došlo k mírnému nárůstu procent hlasů ve srovnání s posledními parlamentními volbami v roce 2011.

Protože se čtyři výše zmíněné politické strany nedohodly na utvoření vlády (což budu podrobněji rozebírat v závěrečné kapitole), byly vyhlášeny nové volby, a to na první listopad 2015. Na tabulce 2 pozorujeme, že účast při listopadových parlamentních volbách stoupla o více než jeden procentní bod. Také počet neplatných hlasů klesl o 1,4 procentního bodu.

Na tabulce 1 spatřujeme, že si AKP výsledkem 49,5 % zajistila většinové zastoupení v parlamentu. Zatímco výsledky CHP zůstaly téměř nezměněny, u HDP a MHP došlo ke ztrátě hlasů. Největší propad u listopadových voleb, 4,4 procentního bodu, zaznamenala MHP; HDP ztratila 2,3 procentního bodu, ale nadále jí náleželo zastoupení v parlamentu.

Z tohoto je tedy jasně vidět posun voličských hlasů z protilehlých stran MHP a HDP ve prospěch AKP.

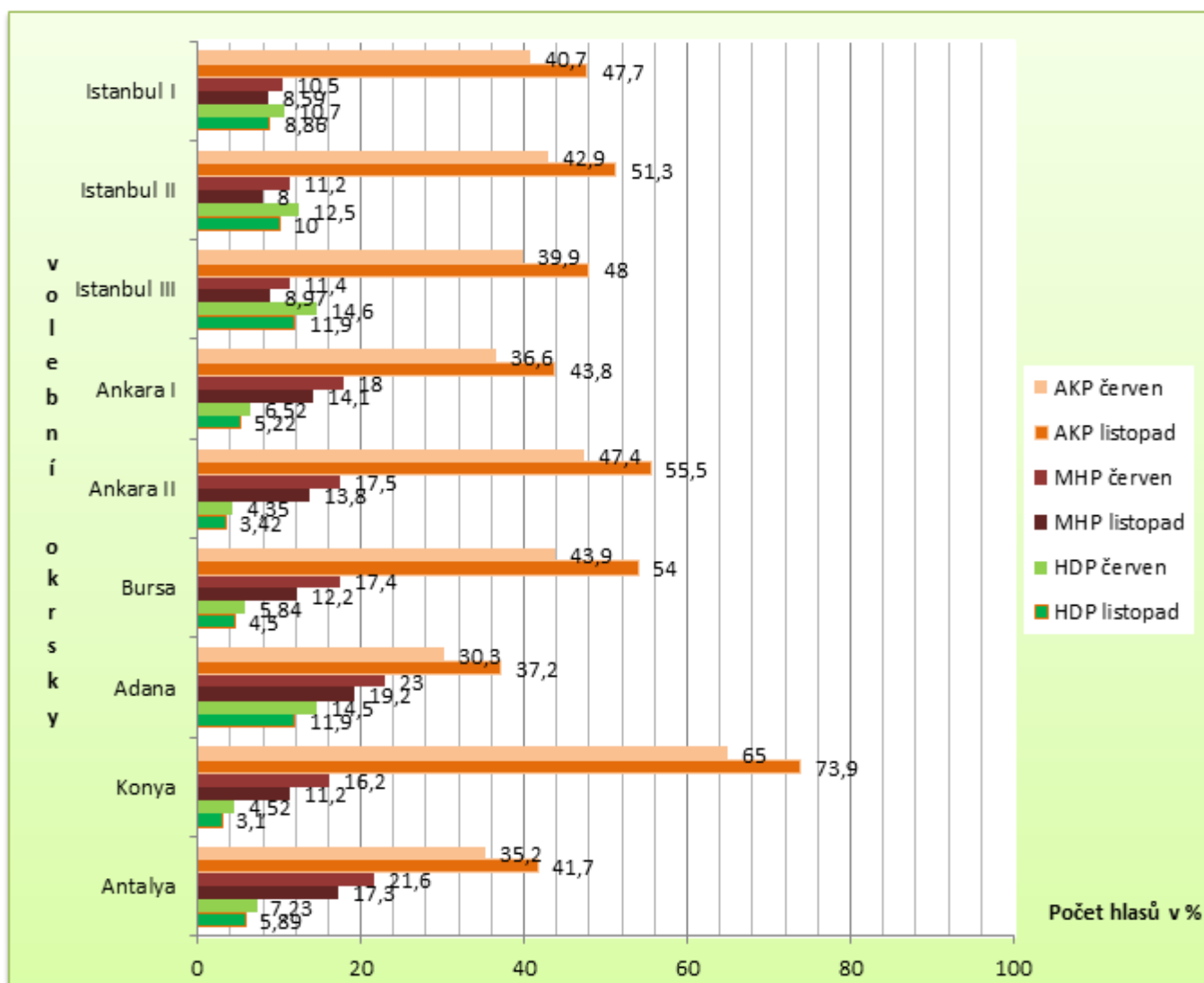
3. Příčiny změn výsledků tureckých parlamentních voleb v listopadu 2015

3.1. Konkretizace volebních okrsků, kde došlo k posunu poměru hlasů ve prospěch AKP

Na následujících grafech je možné již pozorovat posuny procent hlasů v konkrétních provinciích. Při vyhodnocování dat se autorka soustředila na 12 nejlidnatějších provincií Turecka, ty byly doplněny o tradiční kurdské provincie, Diyarbakır a Van, aby bylo pokrytí tureckého území komplexnější. Zároveň z analýzy byla vyloučena některá z měst západního marmarského regionu Turecka (např. město Edirne) a egejského regionu (např. město Izmir), kde má již tradičně svou základnu CHP a ve kterých také nedošlo k výraznému posunu hlasů MHP, či HDP ve prospěch AKP.⁴⁰

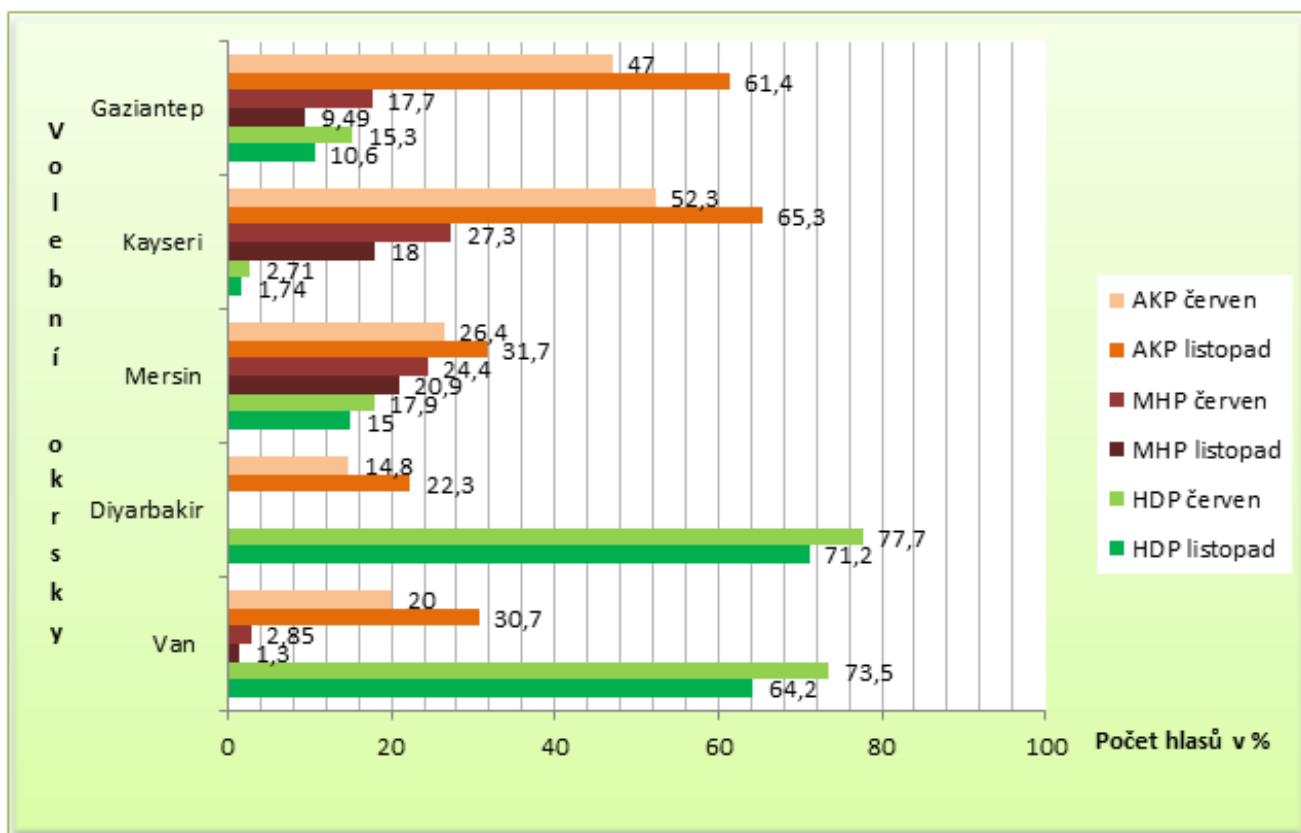
⁴⁰ V Edirne např. došlo k poklesu hlasů u strany MHP, nemůžeme však s jistotou říct, kolik procent hlasů bylo přiděleno AKP, či CHP.

Graf 1

Zdroj: Türkiye Radyo ve Televizyon kurkumu (Turecká rádiová a televizní korporace), mapa volebních výsledků, <http://trtsecim.com/#/?ilKodu=TR-54> (staženo 1. 4. 2016).

Graf 2

Zdroj: Türkiye Radyo ve Televizyon kurkumu (Turecká rádiová a televizní korporace), mapa volebních výsledků, <http://trtsecim.com/#/?ilKodu=TR-54> (staženo 1. 4. 2016).

Ve všech námi pozorovaných okrcích dosáhla AKP nárůstu více než 5 procentních bodů. V Istanbulu zaznamenala nárůst o 7,9 procentního bodu a v Ankaře o 7,65 procentního bodu. O 7,5 procentního bodu si polepšila v provincii Diyarbakir, v Konye téměř o 9 procentních bodů a v Burse o celých 10 procentních bodů.

Největších zisků pak dosáhla AKP v provincii Kayseri, 13 procentních bodů, a Gaziantepu, 14,4 procentního bodu. AKP své pozice zlepšila téměř ve všech regionech, avšak k výraznému nárůstu počtu hlasů došlo zejména na jihovýchodě Turecka, ve střední Anatolii a v Burse, náležící marmarskému regionu.

MHP ztratila v průměru oproti červnovým volbám 4 procentní body, to také odpovídá procentuální ztrátě v hlavním městě, v Istanbulu pak ztratila 2 procentní body. V Burse a v Konye ztratila strana na 5 procentních bodů, ale k největšímu propadu došlo v Gaziantepu, 8,2 procentních bodů a v Kayseri, 9,3 procentních bodů. MHP zaznamenala

výrazné ztráty ve střední a jižní Anatolii, v okresech, kde došlo k podstatnému nárůstu hlasů ve prospěch AKP, nejmenší ztráty zaznamenala pak v Istanbulu.

V největších tureckých městech HDP vykázala ztrátu kolem 1 – 1,5 procentního bodu. Nejvíce voličů ztratila v Gaziantepu, 4,7 procentních bodů a v Diyarbakıru, 6,5 procentních bodů, a to ve prospěch AKP. Pozorujeme, že k největším ztrátám došlo v jihovýchodním, převážně kurdském regionu.

Toto byly nejvýznamnější posuny hlasů, jež bylo možné vypočítat z grafu 1 a 2. V následující podkapitole se bude autorka věnovat událostmi mezivolebního období, na které naváže analýzou změn kandidátních listin, což poslouží k zodpovězení výzkumných otázek.

3.2. Události mezivolebního období

3.2.1. Změna bezpečnostní situace

Za zásadní považuje autorka zmínit proměnu bezpečnostní situace v zemi. 20. července 2015 byl spáchán teroristický útok ve městě Suruç, jež se nachází na jihovýchodě Turecka poblíž Sýrie. Následkem toho zemřelo 34 osob, které se v době útoku snažily dopravit humanitární pomoc Kurdům do města Kobani. Dle vyšetřování spáchal teroristický útok Islámský stát v Iráku a Levantě (IS).

O dva dny později se začaly množit útoky příznivců PKK proti policistům a později i představitelům turecké armády.

Nutno poznamenat, že znovuotevřenému konfliktu mezi PKK a tureckou armádou předcházely měsíce, kdy Kurdové vyzývali tureckou vládu k zakročení proti IS, se kterým Kurdové na severu Sýrie bojovali. Vládě byla vyčítána netečnost nad existencí a činností IS, či dokonce jeho podpora.⁴¹

Počínaje červencovými událostmi začalo turecké armádní letectvo ostřelovat pozice IS, ale spolu s tím i pozice Kurdů. Teroristické útoky PKK, ale i jejich radikálnějších odnoží rostly na intenzitě, a stejně tak i protiakce turecké armády a policie. Tato válka trvá do současnosti.⁴²

⁴¹ Kareem Shaheen a Constanze Letsch, „'Isis suicide bomber' strikes Turkish border town as Syrian war spills over,“ The Guardian, <http://www.theguardian.com/world/2015/jul/20/explosion-hits-turkish-town-near-syrian-border> (staženo 6. 2. 2016).

⁴² Více informací k vývoji posledních měsíců viz: „The Human Cost of the PKK Conflict in Turkey: The Case of Sur,“ International Crisis Group, <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/turkey/b080-the-human-cost-of-the-pkk-conflict-in-turkey-the-case-of-sur.aspx> (staženo 30. 3. 2016).

10. října v Ankaře, tři týdny před konáním druhých parlamentních voleb, ochromil tureckou veřejnost masivní teroristický útok, jež byl proveden během průvodu levicových uskupení a podporovatelů HDP i CHP, kteří průvodem chtěli vyjádřit nesouhlas s ozbrojeným bojem mezi PKK a tureckou armádou. Následky útoku zemřelo 102 lidí. Dodnes se k útoku nikdo nepřihlásil, z útoku byl ze strany AKP podezírán IS, ale i kurdské teroristické skupiny. Od vedení HDP však zazněly názory, že za zosnováním útoku stála AKP společně s IS.⁴³

Opětovnou bojovnou akcí PKK se zhoršila předvolební pozice HDP. Straně bylo vyčítáno nedostatečné distancování se od útoků PKK. Předseda HDP se sice vyslovil proti útokům, ale jen velice vlažně a nedeklaroval jasně pozici HDP v tomto střetu.⁴⁴ HDP také vzbuzuje debaty v nadále pokračujícím konfliktu tureckého státu a PKK.⁴⁵

Riziko útoků IS sice zaznamenávala turecká veřejnost i před létem 2015, ale až v červenci 2015 došlo k uskutečnění hrozby. Spolu s tím propukla naplno občanská válka na jihovýchodě země. Veškeré dění v zemi bylo od červencových útoků až do říjnového útoku bohatě pokryto médii, bezpečnostní riziko v zemi tak logicky muselo sehrát významný faktor na vývoj společenského smýšlení.

Ali Çarkoğlu a Kerem Yildırım se odkazují na studii z 5. května 2015, v rámci které bylo dotazováno 2201 lidí ze 49 okrsků mezi 19. březnem a 26. dubnem 2015. Studie uvádí, že 56 % lidí spatřovalo tehdy jako nejpalčivější problém Turecka jeho ekonomickou situaci, zatímco terorismus jako největší problém země spatřovalo 9 % dotazovaných.⁴⁶ Autoři tvrdí,

⁴³ „HDP co-chair blames AKP government for Ankara bombings,“ Hurriyet Daily News, <http://www.hurriyetdailynews.com/hdp-co-chair-blames-akp-government-for-ankara-bombings.aspx?pageID=238&nID=89930&NewsCatID=338> (staženo 6. 2. 2016).

⁴⁴ Gulnur Aybet, „Turkey: For peace to succeed, PKK and HDP must part,“ <http://www.middleeasteye.net/columns/whither-turkey-s-peace-process-kurds-978857247> (staženo 30. 3. 2016).

⁴⁵ po útocích PKK ze 17. února 2016 se poslankyně za HDP Tuğba Hezer zúčastnila smutečních ceremoniálů u rodiny atentátníků, za což si vysloužila kritiku u všech tří parlamentních stran. Byla obviněna ze zrady a podpory teroristické organizace a celá kauza vyústila v debatu ohledně možnosti zrušení poslaneckých imunit. HDP také jako jediná z parlamentních stran nepřistoupila na znění společných deklarácí po teroristických útocích 17. února a 13. března 2016, které útoky odsoudily. HDP útoky také zavrhl, deklarace však nepodepsala, protože nesouhlasila s podobou jejich obsahů. Strana požadovala, aby součástí deklarace bylo i odsouzení útoků a masakrů z roku 2015 ze Sultanahmetu, Diyarbakiru, Suruče a Ankary.

„HDP deputy's condolence visit to bombers family ignites immunity debate,“ Hurriyet Daily News, <http://www.hurriyetdailynews.com/hdp-deputys-condolence-visit-to-bombers-family-ignites-immunity-debate.aspx?pageID=238&nID=95708&NewsCatID=338> (staženo 30. 3. 2016).

„Turkish parliament fails to make a joint declaration after Ankara Attack,“ Hurriyet Daily News, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-parliament-fails-to-make-a-joint-declaration-after-ankara-attack.aspx?pageID=238&nID=95362&NewsCatID=338> (staženo 30. 3. 2016).

⁴⁶ Ali Çarkoğlu, S. Erdem Aytaç, Erik Nisbet, „Public Opinion Dynamics ahead of the June 2015 Elections in Turkey,“ Center for Survey Results, Koç Univerzita, https://csr.ku.edu.tr/sites/csr.ku.edu.tr/files/presentation_en.pdf (staženo 9. 4. 2016), 4.

že percepce terorismu jako primárního problému země vzrostla do podzimu trojnásobně.⁴⁷ V analýze se však neodkazují na žádné dotazníkové šetření z této doby. Ve skutečnosti vnímání terorismu jako hrozby stoupl pětinásobně; mezi 4. a 7. říjnem 2015 prováděla organizace MetroPoll dotazníkový výzkum v rámci 26 provincií a 28 měst po celém Turecku a dotazovala se celkem 2526 osob na to, co aktuálně považují za nejkritičtější problém v zemi. Celých 47,2 % dotazovaných odpovědělo, že za nejvážnější problém Turecka považují terorismus a bezpečnostní situaci, důvody ekonomické uvedlo 17,8 % respondentů.⁴⁸ Většina dotazovaných také stála za názorem, že za úspěšnými rozhovory a uklidnění sporu s PKK před rokem 2015 stála v první řadě AKP a Erdogan.⁴⁹

S ohledem na tato šetření a listopadové volební výsledky je možné tvrdit, že bezpečnostní hrozba sehrála významnou roli na posílení voličské základny AKP; historická zkušenost AKP, která v předchozích letech již smířící proces s PKK iniciovala, zde přitom představovala zásadní skutečnost.

3.2.2. Ustavení koalice

Po červnových volbách bylo teoreticky možné sestavit následující podoby koalic:

- menšinová koalice CHP, MHP a HDP
- koalice AKP a prokurdské HDP
- koalice AKP a opoziční CHP
- koalice AKP a ultrapravicové opoziční MHP

První možnost se ukázala jako nereálná již 17. června 2015, kdy byla jakákoliv možnost na utvoření koalice, kde by se HDP buď přímo podílela na vzniku, či by bylo zapotřebí její podpory, rázně odmítnuta Bahçelím, vedoucím MHP. Ten HDP vyčetl provázanost s teroristickou PKK a vyjádřil stanovisko, že MHP nikdy nebude formovat

⁴⁷ Ali Çarkoğlu, Kerem Yıldırım, „Election Storm in Turkey: What do the Results of June and November 2015 Elections Tell Us?“, *Insight Turkey* 17, č. 4 (2015): 57-79, <https://www.ebscohost.com> (staženo 9. 4. 2016), 63.

⁴⁸ „TÜRKİYE’NİN NABZI EKİM 2015 SEÇİMLERE DOĞRU TERÖR, SURİYE KRİZİ VE MEDYA,“ MetroPoll Stratejik ve Sosyal Araştırmalar (Metropoll strategické a sociální výzkumné centrum), <http://www.metropoll.com.tr/upload/content/files/1788-turkiyenin-nabzi-ekim-2015.pdf> (staženo 9. 4. 2016), 11.

⁴⁹ „TÜRKİYE’NİN NABZI EKİM 2015 SEÇİMLERE DOĞRU TERÖR, SURİYE KRİZİ VE MEDYA,“ MetroPoll Stratejik ve Sosyal Araştırmalar (Metropoll strategické a sociální výzkumné centrum), <http://www.metropoll.com.tr/upload/content/files/1788-turkiyenin-nabzi-ekim-2015.pdf> (staženo 9. 4. 2016), 15-17.

koalici se stranou „ohrožující jednotu země.“⁵⁰ O dva dny později také odmítl také možnost vytvoření koalice s CHP, a to i přesto, že bylo Bahçelimu ze strany CHP nabídnuto křeslo ministerského předsedy.⁵¹

Ohledně druhé možnosti byly v polovině července vedeny rozhovory mezi představiteli AKP a HDP. V následném vyjádření však Davutoğlu možnost koalice zavrhl s tím, že „pro ustavení potencionálního koaličního partnerství chyběl základní společný rámec shody“.⁵²

Třetí možná podoba koalice byla vyloučena o měsíc později, 15. srpna. Po několikatém setkání šéfů AKP a CHP označily obě strany společné formování vlády za neuskutečnitelné.⁵³

Nakonec nedošlo k dohodě ani na poslední možné variantě sestavení vlády. 17. srpna došlo již ke třetí schůzce lídrů stran MHP a AKP Bahçelihu a Davutoğluho, avšak konečným rozhodnutím ze strany MHP bylo společné vytvoření koalice s AKP odmítnuto.⁵⁴

Do konce srpna 2015 bylo tedy jasné, že nedojde k ustavení koaliční vlády proti AKP. Bahçeli odmítl nabídku ze strany HDP i CHP na ustavení koalice a stejně tak odmítl spolupráci s AKP. Neochota dohody MHP s HDP je kvůli rozdílným ideovým zásadám vcelku pochopitelnou, ovšem není jasné, proč MHP odmítla možnost sestavení koalice např. s CHP, obzvláště v tak vypjaté vnitropolitické situaci, jak bylo popsáno v předchozí kapitole. Také Ali Çarkoğlu a Kerem Yıldıırım spatřují neochotu spolupráce MHP jako jeden z důvodů odklonu jejího voličstva. Dle nich dal její postoj voličům jasný signál o tom, že je nutné zvolit stranu, která bude schopná sestavit stabilní vládu.⁵⁵

⁵⁰ Nurbanu Kızıl, „MHP chairman Bahçeli: 'Persuading party into coalition with HDP waste of time',“ *Daily Sabah*, <http://www.dailysabah.com/elections/2015/06/17/mhp-chairman-bahceli-persuading-party-into-coalition-with-hdp-waste-of-time> (staženo 6. 2. 2016).

⁵¹ „Turkey's MHP shuns CHP's offer, winks at AKP for coalition,“ *Hurriyet Daily News*, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-mhp-shuns-chps-offer-winks-at-akp-for-coalition.aspx?pageID=238&nID=84262&NewsCatID=338> (staženo 6. 2. 2016).

⁵² Raziye Akkoc, „Turkey PM ends first round of coalition talks with only one choice of partner,“ *The Telegraph*, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/turkey/11742251/Turkey-PM-ends-first-round-of-coalition-talks-with-only-one-choice-of-partner.html> (staženo 6. 2. 2016).

⁵³ Serkan Demirtaş, „President Erdoğan imposes nothing but early elections,“ *Hurriyet Daily News*, <http://www.hurriyetdailynews.com/president-erdogan-imposes-nothing-but-early-elections-.aspx?pageID=449&nID=86989&NewsCatID=429> (staženo 6. 2. 2016).

⁵⁴ „Failure of AKP-MHP talks herald early polls in Turkey,“ *Hurriyet Daily News*, <http://www.hurriyetdailynews.com/failure-of-akp-mhp-talks-herald-early-polls-in-turkey.aspx?pageID=238&nID=87108&NewsCatID=338> (staženo 6. 2. 2016).

⁵⁵ Ali Çarkoğlu, Kerem Yıldıırım, „Election Storm in Turkey: What do the Results of June and November 2015 Elections Tell Us?“, *Insight Turkey* 17, č. 4 (2015): 57-79, <https://www.ebscohost.com> (staženo 9. 4. 2016), 75.

3.3. Analýza změn kandidátních listin

Bylo logickým vyústěním červnového neúspěchu, že před listopadovými parlamentními volbami změnila AKP výrazně strukturu svých kandidátních listin; z původních 258 kandidátů se rozhodla jich 53 nahradit.

Následující tabulka je výsledkem komparace kandidátních listin z června a listopadu 2015. Tabulka uvádí volební okrsky, se kterými autorka pracovala již v předchozí kapitole, dále počet křesel získaných AKP v červnových a listopadových volbách a jména nových kandidátů. Při komparaci kandidátních listin AKP byl zvažován systém přerozdělování mandátů, tzn., že se autorka zaměřovala pouze na poměrnou část kandidátů, a to podle toho, o jak velký volební okrsek se jednalo. V tabulce jsou kurzívou označena jména, která figurovala již při volbách červnových a ve volbách listopadových byla pouze přesunuta do jiných okrsků. V rámci dané oblasti zaznamenala autorka 28 nových jmen, která byla dosazena do listopadové listiny. Následný výzkum ohledně posouzení významu jmen spočíval v rešerši elektronických podob novin, vládních stránek, či oficiálních webových stránek kandidátů.

Tabulka 3

Volební okrsek	Počet křesel získaných 06, 11/2015	Z toho noví kandidáti
Istanbul I	14/16	4
		İsmail Kahraman
		Mustafa Ataş
		Azmi Ekinci
		Hasan Turan
Istanbul II	12/14	2
		Hayati Yazıcı
		Burhan Kuzu
Istanbul III	13/16	4
		Mehmed Mehdi Eker
		Serap Yaşar
		<i>Nureddin Nebati (ŞANLIURFA)</i>
		Yunus Ergüne
Ankara I	7/8	1
		Ali Babacan
Ankara II	8/8	2
		Cemil Çiçek
		Yıldırım Tuğrul Türkeş
Bursa	9/11	3

		<i>Efkan Ala (ERZURUM)</i>
		İsmail Aydın
		Muhammet Müfit Aydın
Adana	5/6	2
		Ömer Çelik
		Tamer Dağlı
Gaziantep	6/8	2
		Ahmet Uzer
		Abdulkadir Yüksel
Konya	11/12	1
		Ahmet Sortuj
Antalya	5/7	1
		Mevlüt Çavuşoğlu
Kayseri	5/7	5
		Taner Yıldız
		Mustafa Elita
		Hülya Nergis
		İsmail Emrah Karayel
		Sami Dedeoğlu
Mersin	3/4	3
		<i>Lütfi Elvan (ANTALYA)</i>
		Ali Cumhur Taşkın
		Hacı Özkan
Diyarbakir	1/2	1
		Ebubekir Bal
Van	1/2	6
		Beşir Atalay
		Vahdettin İnce
		Fatih Çiftci
		Kayhan Türkmenoğlu
		Ebubekir Kaçmaz
		Ferman Yıldırım

Pozn.: K Zpracování tabulky bylo využito kandidátských listin z června a listopadu 2015.⁵⁶

⁵⁶ „25. Dönem Milletvekili Aday Listesi,“ Oficiální stránky AKP, <https://www.akparti.org.tr/site/haberler/25.-donem-milletvekili-aday-listesi/72772#1> (staženo 26. 3. 2016). Pozn.: Nutno kliknout na ikonu TIKLAYIN.

„26. Dönem Milletvekili Aday Listesi,“ Oficiální stránky AKP, <https://www.akparti.org.tr/site/haberler/26.-donem-milletvekili-adaylari/77944#1> (staženo 26. 3. 2016). Pozn.: Nutno kliknout na ikonu TIKLAYIN.

Istanbul

Ve jménech figurujících na listinách v Istanbulu se objevilo množství známých politiků AKP z minulosti, kteří nemohli kandidovat v červnových volbách, protože již dosáhli limitu tří volebních období. K těmto patřil politik Burhan Kuzu, odborník na konstituční právo, který byl jedním ze zakladatelů AKP a známým poradcem Erdoğanova.⁵⁷ Druhou osobou, která se takto v Istanbulu navrátila je Mustafa Ataş, taktéž jeden ze zakladatelů AKP, aktuálně úřadující jako předseda Volebního koordinačního centra (Seçim koordinasyon merkezi).⁵⁸ Letní přestávka umožnila také kandidaturu jedné ze čtyř zakladatelek AKP, Serap Yaşar, a další známé postavy - Hayati Yazıcıho, jenž se z komunálního politika vypracoval až na pozici ministra obchodu, kterou zastával mezi lety 2007 a 2014.⁵⁹ Také Mehmed Mehdi Eker, jenž působil jako ministr zemědělství od roku 2005 do roku 2014, byl nominován na funkci poslance počtvrté. Jeho kandidatura mu zajistila nynější pozici ministra ekonomiky a viceprezidenta AKP.⁶⁰

Novou tvář AKP se v Istanbulu stal Ismail Kahraman, jenž se vrátil do aktivního politického života po 12 letech. Kahraman je vcelku známou politickou postavou, avšak historicky spjatý s působením v jiné politické straně, Refah Partisi. Za RP zastával v polovině 90. let pozici ministra kultury, ideologie tehdy vládnoucí RP se v zásadních bodech politiky shodovala s nynější pozicí AKP. Kahraman je také znám jako jeden z nejbližších Erdoğanových spolupracovníků.⁶¹

Ankara

V hlavním městě došlo také k dosazení staronových politiků. Ali Babacan i Cemil Çiçek, vlivní politici, si otevřeli svou kandidaturou své čtvrté volební období. Tyto osobnosti jsou turecké veřejnosti známé a propojené s AKP již od jejich počátků. Babacan, mimo to, že byl jedním ze zakladatelů AKP, byl tureckým ministrem ekonomiky, 2002-2007, a je

⁵⁷ „Burhan Kuzu,“ oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=6274 (staženo 10. 4. 2016).

⁵⁸ „Özgeçmiş,“ oficiální webové stránky Mustafy Ataşe, <http://www.mustafaatas.com/ozgecmis/> (staženo 10. 4. 2016).

⁵⁹ „Hayati Yazıcı Kimdir?,“ Oficiální webová stránka Hayati Yazıcıho, <http://www.hayatiyazici.com.tr/biyografi/> (staženo 15. 4. 2016).

⁶⁰ „Mehmed Mehdi Eker,“ oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=6123 (staženo 15. 4. 2016).

⁶¹ „Ismail Kahraman,“ oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=5473 (staženo 15. 4. 2016).

považován za jednoho ze strůjců ekonomického rozmachu Turecka.⁶² Babacan také vyjednával s EU v rámci přístupových hovorů, 2005-2009, a v roce 2007 byl zvolen ministrem zahraničí, v aktuální vládě však již nezastává ministerskou pozici. Çiçek působil mezi lety 2002 a 2007 jako ministr spravedlnosti a od roku 2011 do roku 2015 zastával funkci mluvčího tureckého parlamentu.⁶³

V Ankaře je také možné pozorovat snahu AKP získat politiky z nacionalistických kruhů. Tuğrul Türkeş, syn zakladatele MHP Alparslana Türkeşe, přijal nejprve nabídku účasti na prozatímní vládě, v důsledku čehož byl z MHP vyloučen, následně však také souhlasil se svou kandidaturou za AKP v listopadových volbách. Toto bylo pro voliče MHP velkým zklamáním – Türkeş byl jako následovník zakladatele strany váženým členem MHP. Jeho jednání prokázalo, že strana nedrží pohromadě a nastolilo pochybnosti, zda by vůbec byla MHP schopná zaručit stabilní vládu. Türkeş ale nebyl jediným, kdo mohl přenést pozornost voličstva MHP k AKP; dalším potenciálním zdrojem pravicových hlasů bylo zvolení nezávislého politika Yalçına Topçu ministrem kultury a turismu do prozatímní vlády na konci srpna 2015. Topçu je turecké veřejnosti známý jako jeden ze zakladatelů Büyük Birlik Partisi (BBP, Velká strana jednoty), proislámské nacionalistické odnože MHP, již sám šéfoval mezi lety 2009 a 2011. Ze strany nacionalisticky zaměřených voličů je tudíž tomuto jménu věnována určitá pozornost.⁶⁴

Kayseri, Konya

Noví kandidáti v provincii Kayseri patřili ke známým osobám AKP, Taner Yıldız působil již od roku 2011 na pozici ministra energetiky a toto místo zastává také po listopadových volbách.⁶⁵ Na druhé místo listiny byl dosazen Mustafa Elitaş, jenž od listopadových voleb zastává pozici ministra ekonomie. Elitaş taktéž patří do skupiny politiků kandidujících za AKP již počtvrté.⁶⁶

⁶² „Turkey’s AKP turns to investor favourite Babacan for Nov. 1 vote,“ Hurriyet Daily News, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-akp-turns-to-investor-favourite-babacan-for-nov-1-vote.aspx?pageID=238&nID=88720&NewsCatID=338> (staženo 15. 4. 2016).

⁶³ „Curriculum Vitae of H.E. Mr. Cemil Çiçek,“ oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/english/cicek_cv.htm (staženo 15. 4. 2016).

⁶⁴ „After HDP, AKP sets eyes on MHP notes,“ <http://www.hurriyetdailynews.com/after-hdp-akp-sets-eyes-on-mhp-votes.aspx?pageID=238&nID=87738&NewsCatID=409> (staženo 15. 4. 2016).

⁶⁵ „Taner Yıldız,“ oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=6317 (staženo 17. 4. 2016).

⁶⁶ „Mustafa Elitaş,“ oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=6318 (staženo 17. 4. 2016).

V Konye nedošlo k výrazným změnám na kandidátských listinách, tato provincie patří tradičně k voličským základnám AKP.

Antalya, Mersin, Adana

V Antalye byl do přední příčky kandidátní listiny dosazen významný politik AKP - Mevlüt Çavuşoğlu. Çavuşoğlu patří k zakladatelům AKP, mezi lety 2003 až 2014 předsedal turecké delegaci Rady Evropy a několika jejím výborům. V roce 2010 se stal prvním tureckým zástupcem, jenž byl zvolen předsedou Parlamentního shromáždění Rady Evropy. V Turecku byl v roce 2013 zvolen ministrem pro evropské záležitosti a od roku 2014 je tureckým ministrem zahraničních věcí, tím byl zvolen také v rámci prozatímní vlády na konci srpna 2015. Tuto pozici zastává stejně tak po volbách listopadových.⁶⁷

Významnou osobou, která byla dosazena na mersinskou listinu je Hacı Özkan. Özkan nabyl své popularity skrze své působení v komunálních organizacích. Özkanovo angažmá hrálo zásadní roli v naplnění jeho politických ambic v komunálních volbách v roce 2009. Özkan byl např. prezidentem Komory restauratérů a v Mersinu zastupoval na místní úrovni Tureckou fotbalovou federaci. Özkan je kurdského původu, což mu také pomohlo k získání podpory mersinských Kurdů.⁶⁸

V Adaně byl na listinu dosazen jako kandidát původní profesí novinář Ömer Çelik, jenž je taktéž kandidátem za AKP již čtvrtým volebním obdobím. Çelik vstoupil do AKP při jejím zrodu, v roce 2010 byl jmenován poslaneckým předsedou pro zahraniční vztahy a v roce 2013 byl zvolen ministrem kultury a turismu a na tomto postu působil až do ustavení dočasné vlády v srpnu 2015.⁶⁹

Gaziantep, Diyarbakir, Van

V Gaziantepu byly na kandidátní listinu nominovány dvě osoby, jež ve funkci poslance AKP zatím nepůsobily, Ahmet Uzer a Abdulkadir Yüksel. Nejde však o úplně neznámá jména; Uzer je jedním z původních členů AKP a je členem vlivné organizace

⁶⁷ „Mevlüt Çavuşoğlu,“ oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, <http://www.mfa.gov.tr/mevlutcavusoglu.en.mfa> (staženo 17. 4. 2016).

⁶⁸ Elise Massicard et Nicole Watts, „Who gets chosen: problems with internal representation“, in *Negotiating Political Power in Turkey*. (New York: Routledge, 2013), 22.

⁶⁹ „Ömer Çelik,“ oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=6026 (staženo 17. 4. 2016).

MÜSİAD.⁷⁰ Abdulkadir Yüksel byl do roku 2010 členem středo-pravicové konzervativní strany Demokrat Partisi (DP, Demokratická strana) a posléze se stal členem AKP.⁷¹

V Diyarbakiru byl na listinu nově dosazen Ebubekir Bal. Bal pochází z Diyarbakiru, zde je také známou osobou pro své podnikatelské aktivity, jeho podniky zaměstnávají řadu místních obyvatel. Mimo to se Bal také podílí na působení komunálních spolků. Do AKP vstoupil až v roce 2013.⁷²

Klíčovým kandidátem, jenž byl v listopadových volbách dosazen na listinu v provincii Van, je Beşir Atalay. Atalay, jako většina zde již zmíněných, nastoupil na pozici poslance již počtvrté. V první Erdoğanově vládě zastával pozici ministra státu a poté od roku 2007 do roku 2011 ministra vnitra. V rámci své druhé funkce se zasloužil o otevření mírového procesu s PKK, který započal rokem 2009 a pokračoval až do hovorů po vyhlášení klidu zbraní ze strany PKK v březnu 2013.⁷³ Při uvažování aktuálního vývoje tureckého jihovýchodního regionu je dosazení Atalaye možné považovat za strategický krok AKP.

V rámci analýzy změn kandidátních listin byly vypořádány tři hlavní tendence: návrat známých tváří AKP, orientace AKP na voličstvo MHP, ale také její snaha o oslovení voličů HDP.

Z představení kandidátů vyplývá u velkého množství z nich jejich dlouhodobé angažmá v AKP (výše zmínění Kuzu, Eker, Babacan, Çiçek, Çavuşoğlu,..). Někteří z těchto kandidátů byli dokonce spoluzakladateli strany. Tyto osoby v červnových volbách nekandidovaly, protože již naplnily svůj limit působení ve třech volebních obdobích za sebou. AKP však využila mezivolební přestávky a postavila v listopadu tyto osoby opět do čela svých kandidátních listin. Mezivolební období bylo tedy využito k umožnění návratu elit AKP, osob spojených se vznikem strany, nebo s dobou, kdy straně předsedal Erdoğan. Ze strany voličů je možné sledovat upřednostnění těchto tradičních představitelů AKP, volba

⁷⁰ „Ahmet Uzer,“ oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=6158 (staženo 17. 4. 2016).

MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği, Svaz nezávislých podniků a průmyslu) je islámsko-konzervativní hospodářská organizace založena v roce 1990 jako protipól prozápadní hospodářské organizace TÜSİAD fungující od roku 1971 (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Asociace tureckých obchodníků a průmyslníků).

⁷¹ „Abdulkadir Yüksel Kimdir?“, oficiální webová stránka Abdulkadira Yüksela, <http://www.abdulkadiryuksel.com/hakkimda.html> (staženo 17. 4. 2016).

⁷² „Ebubekir Bal,“ elektronická verze deníku Milliyet, <http://www.milliyet.com.tr/ebubekir-bal/> (staženo 17. 4. 2016).

⁷³ „Turkey and the PKK: Saving the Peace Process,“ International Crisis Group, [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/turkey-cyprus/turkey/234-turkey-and-the-pkk-saving-the-peace-process.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/europe/turkey-cyprus/turkey/234-turkey-and-the-pkk-saving-the-peace-process.pdf) (staženo 17. 4. 2016).

těchto kandidátů představovala pro občany sázku na jistotu a opět se nám objevuje motiv nestabilní vnitřní situace Turecka jako určitý stimul v tomto ohledu.

Avšak AKP se také soustředila na obsazení listin místními známými občany – podnikateli, kteří působili v politice na komunální úrovni, anebo byli členy nejrůznějších místních spolků. Tito podnikatelé, např. Bal, Uzer, či Özkan, jsou díky své pracovní činnosti také zaměstnavateli místního obyvatelstva. Özkan si mimo to získal popularitu mezi místními Kurdy svým kurdským původem.

Další snahou AKP bylo získat do strany osoby známé v nacionalistických kruzích, jež by přilákaly pozornost voličů MHP. Toto se AKP také podařilo, avšak z důvodu absence dotazníkových šetření na tento konkrétní krok, není možné říci, jak velký reálný vliv toto mohlo mít. S jistotou je však možné tvrdit, že odchodem Türkeşe MHP na své voliče působila jako strana nezkoordinovaná a slabá, bez schopnosti zajistit Turecku potřebnou stabilní vládu.

Také na jménech kandidátů v převážně kurdských oblastech, konkrétně na dosazení Beşira Atalaye na listinu provincie Van, je možné dokázat snahu AKP o získání voličstva HDP. Opět nemůžeme s jistotou říci, jak velký vliv tato snaha sehrála, ale s ohledem na znovuotevřený konflikt mezi PKK a AKP se autorka domnívá, že dosazení Atalaye bylo jedním ze strategických kroků AKP.

Závěr

Tato práce analyzovala příčiny rozdílných výsledků tureckých parlamentních voleb v listopadu 2015. Konkrétněji pak zkoumala důvody změny voličských preferencí těch občanů, kteří v červnu volili HDP, či MHP a v listopadu se rozhodli pro volbu AKP.

Autorka nejprve srovnávala volební výsledky červnových a listopadových parlamentních voleb, a poté se již konkrétně zaměřila na změny v jednotlivých volebních okrscích, co se podzimních voleb týče. Posléze se zabývala událostmi volebního mezidobí, na což navázala analýzou změn kandidátních listin AKP.

Autorka si kladla otázku, nakolik ovlivnily mezivolební události výsledek listopadových voleb a do jaké míry tyto události souvisely se změnou osob v kandidátních listinách AKP. Dále se zabývala otázkou, zda mohla právě změna kandidátních listin ovlivnit rozdílné výsledky podzimních voleb. Účelem práce bylo nastínit nejvýznamější faktory posunu hlasů ze stran HDP a MHP ve prospěch AKP.

Na základě komparace volebních výsledků konkrétních provincií je evidentní, že si strana AKP polepšila téměř ve všech tureckých okresech, největších zisků však dosáhla zejména na jihovýchodě Turecka, ve střední Anadolii, ale i ve městech marmarského regionu. V rámci analýzy událostí mezivolebního období se autorka zabývala nejprve proměnou bezpečnostní situace v zemi, přičemž zmínila jak nárůst teroristických útoků ze strany IS, tak i opětovné rozhoření konfliktu mezi tureckým státem a PKK. Autorka zde pracovala se studii od Aliho Çarkoğluho a Kerema Yıldırma. Ti učinili závěr, že občané Turecka viděli před volbami v červnu 2015 jako primární problém Turecka jeho ekonomickou situaci, zatímco terorismus pouze 9 % dotazovaných, dále tvrdili, že percepce terorismu jako primárního problému země vzrostla do podzimu trojnásobně, autorka však na základě dotazníkových šetření organizace MetroPoll zjistila, že tento nárůst byl dokonce pětinasobný - 47,2 % dotazovaných vidělo terorismus jako primární problém. Toto šetření také analyzovalo postoj obyvatelstva vůči politickým stranám jako možným řešitelům války s PKK, přičemž AKP zde byla jasným vítězem. Autorka tedy došla k závěru, že bezpečnostní hrozba sehrála významnou roli v posílení voličské základny AKP. Druhou stranou konfliktu mezi PKK a Tureckem také bylo zhoršení předvolební pozice HDP, protože se strana dle některých nedostatečně distancovala od útoků PKK.

Dále autorka nastínila vývoj jednání ohledně možnosti ustavení koalice. Jednání MHP ilustrovalo, že z její strany nebyl zájem na sestavení koaliční vlády. Autorka se domnívá, a tuto domněnku potvrzují i Ali Çarkoğlu a Kerem Yıldırım, že neochota spolupráce MHP byla jedním z faktorů odklonu jejího voličstva, protože se strana ukázala jako slabá a neschopná akce v období, kdy bylo nutné nastolit stabilní vládu.

V souvislosti se změnami na kandidátních listinách byly vyzorovány již zmíněné tři tendence: návrat známých tváří AKP, orientace AKP na voličstvo MHP, ale také její snaha o oslovení voličů HDP. AKP využila mezivolební přestávky a dosadila do listopadových listin kandidáty, kteří za sebou měli již limit tří volebních období ve funkci poslance. Jednalo se vesměs o všeobecně známé osobnosti reprezentující silnou a stabilní vládu AKP. Pokud zvážíme události letních měsíců, mělo dosazení těchto kandidátů dle autorky vliv na to, že se turečtí občané rozhodli pro volbu AKP.

AKP se však podařilo získat také místní podnikatele, kteří byli významnými osobnostmi jednotlivých provincií a také zaměstnavateli místního obyvatelstva. Toto dle autorky rovněž posílilo pozici AKP.

AKP si také získala jako kandidáty osoby známé v nacionalistických kruzích a tím určitým způsobem přilákala pozornost voličů MHP. Nebylo sice možné zjistit, jak reálně velký vliv toto mohlo mít, autorka se však domnívá, přičemž v tomto se názorově shoduje i s některými redaktory elektronických novinových článků (Hurriyet Daily News), že i tento postup sehrál jistou roli ve zvýšení počtu hlasů ve prospěch AKP. Mimo to podpořily tyto okolnosti, stejně jako neochota spolupráce na vytvoření koalice, pohled na MHP jako na slabou a nezkoordinovanou stranu, což ji ve vypjaté vnitropolitické situaci rozhodně uškodilo.

Autorka také zpozorovala snahu o oslovení kurdského voličstva na jihovýchodě země, a to dosazením kandidáta, jenž v minulosti hrál zásadní roli při mírových rozhovorech PKK a turecké vlády a pro místní obyvatele mohlo toto tudíž znamenat i jistý příslib pokroku do budoucnosti.

Na výsledek listopadových parlamentních voleb měly mezivolební události dle autorky přímý vliv. Autorka shledala, že také změny v kandidátních listinách s těmito událostmi souvisely, protože velké množství staronových kandidátů mělo být pro voličstvo příslibem stabilizování situace v Turecku. Tyto změny měly dle autorky vliv i na listopadovou výhru AKP. V návaznosti na tyto závěry je nutno dodat, že změnu výsledků ovlivnil z určité části také fakt, že v listopadových volbách bylo o 1,4 procentního bodu méně neplatných hlasů než ve volbách červnových. Ali Çarkoğlu a Kerem Yildırım také poukazují na fakt, že některé hlasy obdržela AKP od Saadet Partisi (SP, Strana štěstí) a Büyük Birlik Partisi (BBP, Velká strana jednoty), což autorka ve své práci nezmiňuje.

I přes listopadové vítězství AKP, straně neustále schází 13 mandátů k tomu, aby prosadila referendum o změně ústavy. Poslední události v Turecku, odstoupení premiéra Ahmeta Davutoğlu ze své funkce, zatím svědčí o snaze prezidenta Erdoğanů upevnit svou moc. Země tedy nadále následuje kurz směřující k Turecku jako autoritářskému státu. Pro to, aby AKP dosáhla referenda o změně ústavy, by musela získat podporu některé z opozičních stran, což je spíše méně pravděpodobné. Je však možné, že získá některé poslance coby jednotlivce k podpoře její snahy prosadit novou ústavu a poté by již měl Erdoğan otevřené dveře k ustavení prezidentského režimu.

Summary

This bachelor thesis analyses the causes of the change in the outcome of the Turkish parliamentary election in November 2015. Since the 2002 parliamentary election, AKP has always been the winning party. In June 2015, AKP won 40,9 % of the votes, failing to obtain the absolute majority needed to build a one-party government. However, in the November parliamentary election, AKP won 49,5 % of the votes and was able to build a single-party government. On the basis of the comparison of the election results, it was discovered that most of the new votes in favor of AKP were from the MHP and HDP. This thesis aims to determine the main factors that enabled AKP to obtain these votes. First, the inter-election period's events, the dramatic change in the internal security situation, and the parties' inability to agree on the building of a governmental coalition are analyzed. The strategic steps taken by AKP are then examined. The thesis concludes that the change in the November parliamentary election was directly connected to the events that occurred in the inter-election period. The threat of IS and the PKK terrorist group motivated the voters to choose the strongest party capable of securing a stable government. Moreover, the MHP's reluctance to agree on any kind of coalition led MHP voters to shift to AKP, while AKP's strategy of changing the candidates on the electoral lists attracted both MHP and HDP voters.

Seznam pramenů a odborné literatury

Prameny

„Cumhuriyet Halk Partisi – Tüzük“, Stanovy CHP, <http://www.chp.org.tr/Assets/dosya/tuzuk2016-29012016.pdf>, (staženo 6. 2. 2016), 7.

„Cumhuriyet Halk Partisi Programı“, Program CHP, <http://www.chp.org.tr/Assets/dosya/chp-program-2015-01-12.pdf>, (staženo 15. 2. 2016), s. 18.

„Milliyetçi Hareket Partisi – Parti Programı“, Politický program MHP, http://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_programi_2009_opt.pdf (staženo 15. 2. 2016).

„Kuruluş Tüzüğü“, Stanovy HDP, čl. 1, <http://www.halklarindemokratikkongresi.net/hdp/tuzuk/kurulus-tuzugu/492> (staženo 1. 4. 2016).

Selahattin Demirtaş, „Call for a new life,“ HDP English WordPress, <https://hdpenglish.wordpress.com/call-for-a-new-life/> (staženo 1. 4. 2016).

Turecký statistický úřad (Türkiye İstatistik Kurkumu), Výsledky parlamentních voleb 1983-2015, dostupné z excelového souboru „Milletvekili genel seçimi sonuçları, 1983-2015“, http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1061, (staženo 1. 4. 2016).

Ali Çarkoğlu, S. Erdem Aytaç, Erik Nisbet, „Public Opinion Dynamics ahead of the June 2015 Elections in Turkey,“ Center for Survey Results, Koç Univerzita, https://csr.ku.edu.tr/sites/csr.ku.edu.tr/files/presentation_en.pdf (staženo 9. 4. 2016), 4.

„TÜRKİYE’İN NABZI EKİM 2015 SEÇİMLERE DOĞRU TERÖR, SURİYE KRİZİ VE MEDYA,“ MetroPoll Stratejik ve Sosyal Araştırmalar (Metropoll strategické a sociální výzkumné centrum), <http://www.metropoll.com.tr/upload/content/files/1788-turkiyenin-nabzi-ekim-2015.pdf> (staženo 9. 4. 2016), 11.

„25. Dönem Milletvekili Aday Listesi,“ Oficiální stránky AKP, <https://www.akparti.org.tr/site/haberler/25.-donem-milletvekili-aday-listesi/72772#1> (staženo 26. 3. 2016). Pozn.: Nutno kliknout na ikonu TIKLAYIN.

„26. Dönem Milletvekili Aday Listesi,“ Oficiální stránky AKP, <https://www.akparti.org.tr/site/haberler/26.-donem-milletvekili-adaylari/77944#1> (staženo 26. 3. 2016). Pozn.: Nutno kliknout na ikonu TIKLAYIN.

Knížní tituly a odborné články

Ali Çarkoğlu, Kerem Yıldırım, „Election Storm in Turkey: What do the Results of June and November 2015 Elections Tell Us?“, *Insight Turkey* 17, č. 4 (2015): 57-79, <https://www.ebscohost.com> (staženo 9. 4. 2016).

Ali Erken, „Ideological Construction of the Politics of Nationalism in Turkey: The Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), 1965–1980“, *Nationalism & Ethnic Politics* 20, č. 2 (2014): 200-220, <http://www.tandfonline.com> (staženo 15. 2. 2016).

Hakan Mehmet Kiriş, „The CHP: From the Single Party to the Permanent Main Opposition Party“, *Turkish Studies* 12, č. 3 (2012): 397-413, <https://www.ebscohost.com> (staženo 6. 2. 2015).

Elise Massicard et Nicole Watts, „Who gets chosen: problems with internal representation“, in *Negotiating Political Power in Turkey*. (New York: Routledge, 2013), 22.

Erik Siegl, „Sekularismus a islám po roce 2002“, in *Islám versus modernizace? Náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku. Pohled Turguta Özala*. (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013), 61.

Yüksel Taşkın, „AKP’s Move to “Conquer“ the Center Right: Its Prospects and Possible Impacts on the Democratization Process“, *Turkish Studies* 9, č. 1 (2008): 53-72, <https://www.ebscohost.com> (staženo 25. 5. 2015).

„The Human Cost of the PKK Conflict in Turkey: The Case of Sur,“ International Crisis Group, <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/turkey/b080-the-human-cost-of-the-pkk-conflict-in-turkey-the-case-of-sur.aspx> (staženo 30. 3. 2016).

„Turkey and the PKK: Saving the Peace Process,“ International Cisis Group,
<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/turkey-cyprus/turkey/234-turkey-and-the-pkk-saving-the-peace-process.pdf> (staženo 17. 4. 2016).

Yunus Yoldas, *Das politische System der Türkei* (Frankfurt am Main: Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2008), 129 – 138.

Elektronické zdroje

„Milliyetçi Hareket Partisi – Our Vision“,
<https://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/2715/mhp/index.html> (staženo 15. 2. 2016).

„Partei der Nationalistischen Bewegung (MHP)“ Bundeszentrale für politische Bildung,
<http://www.bpb.de/internationales/europa/tuerkei/188975/mhp> (staženo 15. 2. 2016).

Özgür Korkmaz, „How can nationalists tell between Korea and Chinese people?“
<http://www.hurriyetdailynews.com/how-can-nationalists-tell-between-korean-and-chinese-people.aspx?pageID=449&nID=85166&NewsCatID=497> (staženo 15. 2. 2016).

„Partei für Gerechtigkeit und Entwicklung (AKP)“ Bundeszentrale für politische Bildung,
<http://www.bpb.de/internationales/europa/tuerkei/188250/akp> (staženo 20. 2. 2016).

Constanze Letsch, „Turkish journalists face secret trial for revealing arms deliveries to Syria,“
The Guardian, <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/25/turkish-journalists-can-dundar-erdem-gul-secret-trial-revealing-arms-deliveries-syria> (staženo 1. 4. 2016).

Doğan News Agency, „236 acquitted in Balyoz coup,“ The Guardian,
<http://www.hurriyetdailynews.com/236-acquitted-in-balyoz-coup-case.aspx?PageID=238&NID=80408&NewsCatID=338> (staženo 1. 4. 2016).

Euro Court Calls on Turkey to amend religious courses,“ The Guardian,
<http://www.hurriyetdailynews.com/euro-court-calls-on-turkey-to-amend-religious-courses.aspx?PageID=238&NID=71791&NewsCatID=339> (staženo 1. 4. 2016).

„Demokratische Partei der Völker/Partei für Frieden und Demokratie (BDP/HDP)“
Bundeszentrale für politische Bildung,
<http://www.bpb.de/internationales/europa/tuerkei/188973/hdp-bdp>
(staženo 1. 4. 2016).

„BDP lawmakers join sister-party HDP,“ Hurriyet Daily News,
<http://www.hurriyetdailynews.com/bdp-lawmakers-join-sister-party-hdp.aspx?pageID=238&nid=65671&NewsCatID=338> (staženo 1. 4. 2016).

Hüseyin Hayatsever, „PKK leader Öcalan hands over legacy to umbrella party of leftist-Kurdish alliance,“
<http://www.hurriyetdailynews.com/pkk-leader-ocalan-hands-over-legacy-to-umbrella-party-of-leftist-kurdish-alliance.aspx?pageID=238&nID=56908&NewsCatID=338> (staženo 1. 4. 2016).

Türkiye Radyo ve Televizyon kurkumu (Turecká rádiová a televizní korporace), mapa volebních výsledků, <http://trtsecim.com/#/?ilKodu=TR-54> (staženo 1. 4. 2016).

Kareem Shaheen a Constanze Letsch, „'Isis suicide bomber' strikes Turkish border town as Syrian war spills over,“ *The Guardian*,
<http://www.theguardian.com/world/2015/jul/20/explosion-hits-turkish-town-near-syrian-border> (staženo 6. 2. 2016).

„HDP co-chair blames AKP government for Ankara bombings,“ *Hurriyet Daily News*,
<http://www.hurriyetdailynews.com/hdp-co-chair-blames-akp-government-for-ankara-bombings.aspx?pageID=238&nID=89930&NewsCatID=338> (staženo 6. 2. 2016).

Gulnur Aybet, „Turkey: For peace to succeed, PKK and HDP must part,“
<http://www.middleeasteye.net/columns/whither-turkey-s-peace-process-kurds-978857247>
(staženo 30. 3. 2016).

„HDP deputy's condolence visit to bombers family ignites immunity debate,“ *Hurriyet Daily News*,
<http://www.hurriyetdailynews.com/hdp-deputy-s-condolence-visit-to-bombers-family-ignites-immunity-debate.aspx?pageID=238&nID=95708&NewsCatID=338> (staženo 30. 3. 2016).

„Turkish parliament fails to make a joint declaration after Ankara Attack,“ *Hurriyet Daily News*,
<http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-parliament-fails-to-make-a-joint-declaration-after-ankara-attack.aspx?pageID=238&nID=95362&NewsCatID=338> (staženo 30. 3. 2016).

Nurbanu Kızıllı, „MHP chairman Bahçeli: 'Persuading party into coalition with HDP waste of time',“ *Daily Sabah*,
<http://www.dailysabah.com/elections/2015/06/17/mhp-chairman-bahceli-persuading-party-into-coalition-with-hdp-waste-of-time> (staženo 6. 2. 2016).

„Turkey's MHP shuns CHP's offer, winks at AKP for coalition,“ *Hurriyet Daily News*,
<http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-mhp-shuns-chps-offer-winks-at-akp-for-coalition.aspx?pageID=238&nID=84262&NewsCatID=338> (staženo 6. 2. 2016).

Raziye Akkoc, „Turkey PM ends first round of coalition talks with only one choice of partner,“ *The Telegraph*,
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/turkey/11742251/Turkey-PM-ends-first-round-of-coalition-talks-with-only-one-choice-of-partner.html> (staženo 6. 2. 2016).

Serkan Demirtaş, „President Erdoğan imposes nothing but early elections,“ *Hurriyet Daily News*,
<http://www.hurriyetdailynews.com/president-erdogan-imposes-nothing-but-early-elections-.aspx?pageID=449&nID=86989&NewsCatID=429> (staženo 6. 2. 2016).

„Failure of AKP-MHP talks herald early polls in Turkey,“ *Hurriyet Daily News*,
<http://www.hurriyetdailynews.com/failure-of-akp-mhp-talks-herald-early-polls-in-turkey.aspx?pageID=238&nID=87108&NewsCatID=338> (staženo 6. 2. 2016).

„Burhan Kuzu,“ oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění,
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=6274
(staženo 10. 4. 2016).

„Özgeçmiş“, oficiální webové stránky Mustafy Ataşe, <http://www.mustafaatas.com/ozgecmis/> (staženo 10. 4. 2016).

„Hayati Yazıcı Kimdir?“, Oficiální webová stránka Hayati Yazıcıho, <http://www.hayatiyazici.com.tr/biyografi/> (staženo 15. 4. 2016).

„Mehmed Mehdi Eker“, oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=6123 (staženo 15. 4. 2016).

„Ismail Kahraman“, oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=5473 (staženo 15. 4. 2016).

„Turkey’s AKP turns to investor favourite Babacan for Nov. 1 vote“, Hurriyet Daily News, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-akp-turns-to-investor-favourite-babacan-for-nov-1-vote.aspx?pageID=238&nID=88720&NewsCatID=338> (staženo 15. 4. 2016).

„Curriculum Vitae of H.E. Mr. Cemil Çiçek“, oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/english/cicek_cv.htm (staženo 15. 4. 2016).

„After HDP, AKP sets eyes on MHP notes“, <http://www.hurriyetdailynews.com/after-hdp-akp-sets-eyes-on-mhp-votes.aspx?PageID=238&NID=87738&NewsCatID=409> (staženo 15. 4. 2016).

„Taner Yıldız“, oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=6317 (staženo 17. 4. 2016).

„Mustafa Elitaş“, oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=6318 (staženo 17. 4. 2016).

Ömer Çelik,“ oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=6026 (staženo 17. 4. 2016).

„Ahmet Uzer“, oficiální webové stránky Velkého tureckého národního shromáždění, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=26&p_sicil=6158 (staženo 17. 4. 2016).

„Abdulkadir Yüksel Kimdir?“, oficiální webová stránka Abdulkadira Yüksela, <http://www.abdulkadiryuksel.com/hakkimda.html> (staženo 17. 4. 2016).

„Ebubekir Bal“, elektronická verze deníku Milliyet, <http://www.milliyet.com.tr/ebubekir-bal/> (staženo 17. 4. 2016).